

**BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
URED ZA REVIZIJU INSTITUCIJA U FBIH
SARAJEVO**

Ložionička 3, 71000 Sarajevo, Tel: + 387 (0)33 723 550, Fax: 716 400, www. vrifbih.ba, e-mail: urrevfed@bih.net.ba, vrifbih@vrifbih.ba

**IZVJEŠTAJ O REVIZIJI FINANSIJSKIH IZVJEŠTAJA
JAVNOG PREDUZEĆA “BH TELECOM” D.D. SARAJEVO
ZA 2010.GODINU**

Broj: 06 -1/11

Sarajevo, maj 2011. godine

UPRAVI JAVNOG PREDUZEĆA „BH TELECOM“ D.D. SARAJEVO**NEZAVISNO REVIZORSKO MIŠLJENJE*****Predmet revizije***

Izvršili smo reviziju finansijskih izvještaja Javnog preduzeća „BH Telecom“ d.d. Sarajevo (u daljem tekstu – Društvo), bilansa stanja sa stanjem na dan 31.12.2010. godine i pripadajućih bilansa uspjeha, izvještaja o promjenama na kapitalu i izvještaja o novčanim tokovima za godinu koja je završila na taj dan, te reviziju usklađenosti poslovanja sa propisima i pregleda značajnih računovodstvenih politika i drugih napomena uz finansijske izvještaje.

Odgovornost rukovodstva za finansijske izvještaje

Rukovodstvo je odgovorno za izradu i objektivnu prezentaciju ovih finansijskih izvještaja u skladu sa Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja. Ova odgovornost obuhvata: uvođenje, primjenu i održavanje internih kontrola koje su važne za pripremu i objektivnu prezentaciju finansijskih izvještaja koji ne sadrže materijalno značajne pogrešne iskaze nastale usljed korupcije, prevare ili greške, odabir i primjenu odgovarajućih računovodstvenih politika i računovodstvene procjene koje su razumne u datim okolnostima. Rukovodstvo je takođe odgovorno za usklađenost poslovanja preduzeća sa važećim zakonskim i drugim relevantnim propisima.

Odgovornost revizora

Naša je odgovornost da izrazimo mišljenje o finansijskim izvještajima na osnovu obavljene revizije. Reviziju smo izvršili u skladu sa Zakonom o reviziji institucija u Federaciji BiH („Sl. novine Federacije BiH“ br: 22/06), INTOSAI revizijskim standardima i Međunarodnim standardima revizije. Ovi standardi nalažu da postupamo u skladu sa etičkim zahtjevima i da reviziju planiramo i izvršimo na način koji omogućava da se, u razumnoj mjeri, uvjerimo da finansijski izvještaji ne sadrže materijalno značajne pogrešne iskaze, te da je poslovanje usklađeno sa važećim zakonskim i drugim relevantnim propisima.

Revizija uključuje provođenje postupaka u cilju pribavljanja revizorskih dokaza o usklađenosti poslovanja i iznosima koji su objavljeni u finansijskim izvještajima. Izbor postupaka zasnovan je na revizorskom prosuđivanju, uključujući procjenu rizika materijalno značajnih pogrešnih iskaza u finansijskim izvještajima, nastalim uslijed korupcije, prevare ili greške. Prilikom procjene rizika, revizor razmatra interne kontrole koje su važne za pripremu i fer prezentaciju finansijskih izvještaja, u cilju osmišljavanja revizorskih postupaka koji su odgovarajući u datim okolnostima, ali ne u cilju izražavanja odvojenog mišljenja o efektivnosti internih kontrola. Revizija takođe uključuje ocjenu primijenjenih računovodstvenih politika i značajnih procjena izvršenih od strane rukovodstva, kao i ocjenu opšte prezentacije finansijskih izvještaja. Smatramo da su pribavljeni revizorski dokazi dovoljni i odgovarajući i da obezbjeđuju osnovu za naše revizorsko mišljenje.

Osnov za izražavanje mišljenja:

1. U okviru nekretnina, postrojenja i opreme u pripremi koje i dalje imaju tendenciju rasta, na 94 objekta započeta u ranijim godinama u ukupnoj vrijednosti 10.834.262 KM, čija pojedinačna vrijednost prelazi 10.000 KM, u 2010. godini nije bilo nikakvih promjena, što ukazuje da se investicije još uvijek realizuju sporo i neefikasno, radi čega i ne možemo potvrditi da su iste realno iskazane, o čemu je šire pojašnjeno u tački 4.4. Izvještaja;

2. Zalihe investicijskog i tekućeg materijala na kojima u prethodne tri godine nije bilo promjena su značajne i iznose 9.775.019 KM. Obzirom da na datum bilansa nije vršeno usklađivanje i vrednovanje prema zahtjevima iz standarda, a posebno ako se ima u vidu njihova namjena, mi ne možemo potvrditi iskazanu vrijednost istih, o čemu je obrazloženo u tačkama 4.4. i 4.5. Izvještaja;
3. U pojedinim revidiranim slučajevima dodjele ugovora o javnim nabavkama provedeni su pregovarački postupci bez objave obavještenja u značajnim iznosima, iako za iste nisu ispunjeni uslovi iz člana 11. stav 4. tačka 3. Zakona o javnim nabavkama BiH. U tim slučajevima dodjele ugovora nije se radilo o nabavkama koje, zbog suštinskih, tehnički dokazivih ili umjetničkih razloga ili razloga koji se odnose na zaštitu ekskluzivnih prava, mogu izvršiti samo izabrani dobavljači, već o nabavkama uređaja (mobitela) određenih, markiranih i brendiranih proizvođača, za koje, kao i za druge robe na tržištu postoje i druge mogućnosti izbora. Dodjelom ugovora u kojima u značajnom dijelu preovladavaju pregovarački postupci bez objave obavještenja, nije osiguran najefikasniji način korištenja sredstava, pravična i aktivna konkurencija među potencijalnim dobavljačima, nediskriminacija i transparentnost, što su osnovni principi i svrha Zakona o javnim nabavkama BiH i njegovih provedbnih akata, o čemu je detaljno obrazloženo u tački 4.14. Izvještaja.

Mišljenje sa rezervom

Po našem mišljenju, osim za efekte koje na izvještaje mogu imati stavke navedene u prethodnom pasusu, finansijski izvještaji po svim bitnim pitanjima prikazuju istinito i objektivno finansijski položaj Javnog preduzeća „BH Telecom“ d.d. Sarajevo na dan 31.12.2010. godine, rezultate poslovanja i novčani tok za godinu koja je završila na taj dan, u skladu sa Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja.

Finansijsko poslovanje Javnog preduzeća „BH Telecom“ d.d. Sarajevo u toku 2010. godine, osim za napomene navedene u tačkama prethodnog pasusa, bilo je u svim materijalno značajnim aspektima usklađeno sa važećom zakonskom regulativom.

Sarajevo, 20.05.2011. godine

Zamjenik generalnog revizora

Branko Kolobarić, dipl. oec.

Generalni revizor

Dr. sc. Ibrahim Okanović, dipl. oec.

SADRŽAJ

BILANS STANJA NA DAN 31.12.2010. GODINE	1
BILANS USPJEHA ZA PERIOD 01.01. – 31.12.2010. GODINE.....	2
IZVJEŠTAJ O NOVČANIM TOKOVIMA ZA 2010. GODINU, ZAKLJUČNO SA 31.12.2010.	3
IZVJEŠTAJ O PROMJENAMA U KAPITALU ZA PERIOD KOJI ZAVRŠAVA NA DAN 31.12.2010.	4
1. UVOD	5
2. PREDMET, CILJ I OBIM REVIZIJE.....	5
3. REZIME DATIH PREPORUKA.....	6
4. NALAZ I PREPORUKE	7
4.1 Prethodno iskustvo sa klijentom i ostale kontrole nadležnih organa	7
4.2 Sistem internih kontrola	7
4.3 Planiranje i izvještavanje	9
4.4 Stalna sredstva	10
4.5 Zalihe.....	16
4.6 Potraživanja	18
4.7 Novac i novčani ekvivalenti.....	20
4.8 Obaveze.....	21
4.9 Kapital	23
4.10 Prihodi	23
4.11 Rashodi.....	25
4.12 Finansijski rezultat.....	28
4.13 Sudski sporovi	29
4.14 Nabavke.....	29
5. KOMENTAR	32

BILANS STANJA na dan 31.12.2010. godine

Pozicija	Neto iznos	
	Tekuće godine	Prethodne godine
STALNA SREDSTVA	961.623.068	864.984.558
Stalna nematerijalna sredstva	138.805.462	146.420.672
Patenti, licence i zaštitni znakovi, koncesije i ostala prava	110.357.713	120.484.028
Računarski programi-software	24.310.968	21.158.685
Druga (u pripremi i ostala) stalna nematerijalna sredstva	4.058.246	4.761.103
Avansi za nematerijalna sredstva	78.535	16.856
Nekretnine, postrojenja i oprema	741.953.976	689.001.559
Zemljišta	10.540.314	3.426.778
Građevinski objekti	323.955.110	309.325.603
Postrojenja, oprema i transportna sredstva	206.864.113	222.552.091
Nekretnine, postrojenja i oprema u pripremi	195.341.999	149.503.493
Stambene zgrade i stanovi	289.561	308.168
Avansi za nekretnine, postrojenja i opremu	4.962.880	3.885.426
Dugoročna finansijska ulaganja i zajmovi	79.512.256	27.780.468
Dugoročna potraživanja	1.292.770	1.717.150
Dugoročna razgraničenja	58.604	64.709
TEKUĆA SREDSTVA	314.954.858	411.875.381
Zalihe	34.660.661	39.237.292
Potraživanje od prodaje	55.305.592	60.173.746
Druga kratkoročna potraživanja	9.952.115	10.537.848
Kratkoročni finansijski plasmani	177.337.090	125.245.042
Novac i novčani ekvivalenti	29.392.230	173.402.661
Aktivna vremenska razgraničenja	8.307.170	3.278.792
UKUPNA AKTIVA	1.276.577.926	1.276.859.939
Izvanbilansna evidencija	144.019.096	157.608.466
KAPITAL	1.090.883.658	1.060.154.237
Upisani osnovni kapital	634.573.580	634.573.580
Revalorizacijske i prenesene rezerve	11.985.151	6.705.206
Ostale rezerve	145.170.406	116.431.972
Akumulirana (zadržana) dobit	299.154.521	302.443.479
OBAVEZE	185.694.268	216.705.702
Dugoročne obaveze	73.217.494	92.557.912
Kratkoročne obaveze	112.476.774	124.147.790
UKUPNA PASIVA	1.276.577.926	1.276.859.939
Izvanbilansna evidencija	144.019.096	157.837.159

Uprava je pripremila finansijske izvještaje i odobrila njihovo izdavanje, a iste je usvojio Nadzorni odbor je na sjednici održanoj 07.04.2011. godine. Skupština Društva je na sjednici održanoj 03.06.2011. godine usvojila Izvještaj o poslovanju, koji uključuje finansijske izvještaje, Izvještaj neovisnog revizora i izvještaje o radu Nadzornog odbora i Odbora za reviziju, kao i Odluku o rasporedu dobiti za 2010. godinu.

BILANS USPJEHA za period 01.01. – 31.12.2010. godine

Pozicija	Tekuća godina	Prethodna godina
Prihod od prodaje	574.007.398	572.206.076
Troškovi za prodano	230.988.785	234.895.027
Bruto dobit	343.018.613	337.311.049
Bruto gubitak	-	-
Troškovi distribucije	-	-
Troškovi uprave i administracije	189.355.626	186.469.523
Drugi operativni rashodi	449.907	554.914
Dobit od operativnih aktivnosti	153.213.080	150.286.612
Gubitak od operativnih aktivnosti	-	-
Prihodi od udjela u dobiti pridruženih društava	-	-
Prihodi od ulaganja u drugim povezanim licima	-	-
Drugi finansijski prihodi	11.043.705	16.533.010
Rashodi (gubici) od ulaganja u drugim povezanim licima	-	-
Rashodi po osnovu kamata	3.073.387	3.350.957
Drugi finansijski rashodi	2.431.135	794.460
Dobit od finansijske aktivnosti	5.539.183	12.387.593
Gubitak od finansijske aktivnosti	-	-
Dobici od prodaje stalne imovine	624.643	152.532
Ostali prihodi	15.172.690	16.523.125
Gubici od umanjenja vrijednosti stalne imovine	451.529	584.561
Gubici od prodaje stalne imovine	-	-
Ostali rashodi	19.991.253	18.528.599
Dobit od ostalih aktivnosti	-	-
Gubitak od ostalih aktivnosti	4.645.449	2.437.503
Dobit prije poreza	154.106.814	160.236.702
Gubitak prije poreza	-	-
Porez na dobit	16.551.243	16.028.436
Neto dobit perioda	137.555.571	144.208.266
Gubitak perioda	-	-

Uprava je pripremila finansijske izvještaje i odobrila njihovo izdavanje, a iste je usvojio Nadzorni odbor je na sjednici održanoj 07.04.2011. godine. Skupština Društva je na sjednici održanoj 03.06.2011. godine usvojila Izvještaj o poslovanju, koji uključuje finansijske izvještaje, Izvještaj neovisnog revizora i izvještaje o radu Nadzornog odbora i Odbora za reviziju, kao i Odluku o rasporedu dobiti za 2010. godinu.

IZVJEŠTAJ O NOVČANIM TOKOVIMA za 2010. godinu, zaključno sa 31.12.2010.

(INDIREKTNA METODA)

O p i s	Oznaka	IZNOS Tekuća godina	IZNOS Prethodna godina
Novčani tok iz poslovnih aktivnosti			
1 Neto dobit (gubitak)		137.555.571	144.208.266
Usklađivanje za:			
2 Amortizacija/vrijednost usklađivanja nematerijalnih sredstava	+	24.553.262	24.441.091
3 Gubici (dobici) od otuđenja nematerijalnih sredstava	+(-)	-	23.956
4 Amortizacija/vrijednost usklađivanja materijalnih sredstava	+	81.609.813	78.997.171
5 Rashodi (dobici) od otuđenja materijalnih sredstava	+(-)	(140.261)	412.137
6 Usklađivanje po osnovu finansijskih stalnih sredstava	+(-)	-	-
7 Nerealiz.rash.(prihodi) kod razm.valuta na trž. (kursne razlike)	+(-)	-	-
8 Ostala uskl. za neg.stavke i tok.koji se odnose na ulag.i fin.akt.	+(-)	(2.106.095)	387.279
9 Svega 2 do 8		103.916.720	104.261.634
10 Smanjenje (povećanje) zaliha	+(-)	4.576.632	(2.230.703)
11 Smanjenje (povećanje) potraživanja od prodaje	+(-)	4.868.155	5.103.898
12 Smanjenje (povećanje) drugih potraživanja	+(-)	585.733	4.794.131
13 Smanjenje (povećanje) aktivnih vremenskih razgraničenja	+(-)	(5.022.274)	1.147.829
14 Povećanje (smanjenje) obaveza prema dobavljačima	+(-)	13.654.441	(8.285.761)
15 Povećanje (smanjenje) ostalih obaveza	+(-)	(43.435.293)	22.428.970
16 Povećanje (smanjenje) pasivnih vremenskih razgraničenja	+(-)	(641.126)	(11.897.586)
17 Svega 10 do 16		(25.413.732)	11.070.778
18 A. Neto novčani tok od poslovnih aktivnosti (1+9+17)		216.058.559	259.540.678
Novčani tok od ulagačkih aktivnosti			
19 Nabavka (prodaja) stalnih nematerijalnih sredstava	-(-)	(16.938.052)	(34.316.434)
20 Nabavka (prodaja) stalnih materijalnih sredstava	-(-)	(134.421.970)	(103.458.157)
21 Sticanje (otuđenje) udjela u zavisnim društvima	-(-)	-	-
22 Sticanje (otuđenje) udjela u pridruženim pravnim licima	-(-)	-	-
23 Dati zajmovi (povrat zajmova) pravnim licima u grupi	-(-)	-	-
24 Dati zajmovi (povrat zajmova) dr. povezanim pravnim licima	-(-)	-	-
25 Sticanje (otuđenje) drugih ulaganja	-(-)	-	-
26 Dati zajmovi (povrat zajmova) drugim pravnim licima	-(-)	1.320.769	2.945.091
27 Ostali tokovi od ulagačkih aktivnosti	-(-)	(99.440.280)	78.029.067
28 B. Neto novčani tok od ulagačkih aktivnosti (19 do 27)		(249.479.533)	(66.800.432)
Novčani tok od finansijskih aktivnosti			
29 Primici od izdavanja dionica i ost.oblika form.i poveć kapitala	+	-	-
30 Otkup (iskup) dionica i ostalih oblika kapitala	-	-	-
31 Nabavka (prodaja) vlastitih dionica	-(-)	-	-
32 Primljena (pozajmljena) sredstva	+(-)	1.436.365	(1.436.365)
33 Povrat pozajmljenih sredstava	(-)	(2.872.730)	-
34 Isplate dividendi	(-)	(109.153.092)	(104.943.780)
35 Ostali troškovi od finansijskih aktivnosti	-(-)	-	-
36 C. Neto novčani tok od finansijskih aktivnosti (29 do 35)		(110.589.457)	(104.943.780)
37 Neto povećanje (smanjenje) novca na računu i u blagajni (A+B+C)		(144.010.431)	97.796.466
38 Početno stanje novca na računu i blagajni		173.402.661	75.606.195
39 Konačno stanje novca na računu i u blagajni		29.392.230	173.402.661
40 Neto povećanje (smanjenje) novca na računu i u blagajni (39-38)		(144.010.431)	97.796.466

Uprava je pripremila finansijske izvještaje i odobrila njihovo izdavanje, a iste je usvojio Nadzorni odbor je na sjednici održanoj 07.04.2011. godine. Skupština Društva je na sjednici održanoj 03.06.2011. godine usvojila Izvještaj o poslovanju, koji uključuje finansijske izvještaje, Izvještaj neovisnog revizora i izvještaje o radu Nadzornog odbora i Odbora za reviziju, kao i Odluku o rasporedu dobiti za 2010. godinu.

IZVJEŠTAJ O PROMJENAMA U KAPITALU za period koji završava na dan 31.12.2010.

Vrste promjene u kapitalu	Upisani vlasnički kapital	Revaloriz. rezerve	Ostale rezerve	Akumulir. neras.dobit/nepokr.gub.	UKUPNO
Stanje na dan 31.12.2008. godine	634.573.580	658.643	87.750.379	333.956.120	1.056.938.722
Učinci promj. u račun. politikama	-	-	-	-	-
Učinci ispravke grešaka	-	-	-	(37.426.592)	(37.426.592)
Ponovno iskazano stanje na dan 31.12.2008. godine, odnosno, 01.01.2009. godine	634.573.580	658.643	87.750.379	296.529.528	1.019.512.130
Učinci reval.materij.i nem.sreds.	-	-	-	-	-
Učinci revalor.dugor.finans.plas.	-	6.046.563	-	-	6.046.563
Kursne razlike nastale tr.u str.v.	-	-	-	-	-
Ostali dobiti (gubici) perioda	-	-	-	387.279	387.279
Neto dobit (gubitak) perioda	-	-	-	144.208.265	144.208.265
Objavljene divid.i drugi oblici raspodjele dobiti i pok.gubitka	-	-	28.681.593	(138.681.593)	(110.000.000)
Emisija dion.kapitala i dr.oblici	-	-	-	-	-
Stanje na dan 31.12.2009. godine	634.573.580	6.705.206	116.431.972	302.443.479	1.060.154.237
Učinci promj. u račun. politikama	-	-	-	-	-
Učinci ispravke grešaka	-	-	-	-	-
Ponovno iskazano stanje na dan 31.12.2009. godine, odnosno, 01.01.2010. godine	634.573.580	6.705.206	116.431.972	302.443.479	1.060.154.237
Učinci reval.materij.i nem.sreds.	-	-	-	-	-
Učinci revalor.dugor.finan.plasm.	-	5.279.945	-	-	5.279.945
Kursne razlike nastale tr.u str.v.	-	-	-	-	-
Ostali dobiti (gubici) perioda koji nisu iskazani u bilansu uspjeha	-	-	-	(516.095)	(516.095)
Neto dobit (gubitak) perioda	-	-	-	137.555.571	137.555.571
Objavljene divid.i drugi oblici raspodjele dobiti i pok.gubitka	-	-	28.738.434	(140.328.434)	(111.590.000)
Emisija dionič.kapitala i dr.oblici	-	-	-	-	-
Stanje na dan 31.12.2010. godine	634.573.580	11.985.151	145.170.406	299.154.521	1.090.883.658

Uprava je pripremila finansijske izvještaje i odobrila njihovo izdavanje, a iste je usvojio Nadzorni odbor je na sjednici održanoj 07.04.2011. godine. Skupština Društva je na sjednici održanoj 03.06.2011. godine usvojila Izvještaj o poslovanju, koji uključuje finansijske izvještaje, Izvještaj neovisnog revizora i izvještaje o radu Nadzornog odbora i Odbora za reviziju, kao i Odluku o rasporedu dobiti za 2010. godinu.

**IZVJEŠTAJ O REVIZIJI FINANSIJSKIH IZVJEŠTAJA
JAVNOG PREDUZEĆA „BH TELECOM“ D.D. SARAJEVO
ZA 2010. GODINU**

1. UVOD

Javno preduzeće „BH Telecom“ d.d. Sarajevo je privredno društvo organizovano kao dioničko društvo, koje samostalno obavlja privrednu djelatnost radi sticanja dobiti. Preduzeće je pravni sljednik JP „BH Telecom“ d.o.o. Sarajevo, upisanog u registar Kantonalnog suda u Sarajevu 08.01.2002. godine, nakon reorganizacije ranijeg preduzeća JP PTT Saobraćaja BiH Sarajevo i podjele na JP „BH Pošta“ d.o.o. Sarajevo i JP „BH Telecom“ d.o.o. Sarajevo.

Osnivač preduzeća je Federacija BiH, a osnivačka prava u ime osnivača vrši Vlada Federacije BiH, putem Federalnog ministarstva prometa i komunikacija.

Početak 2003. godine okončana je djelimična privatizacija preduzeća kojom je 10 % kapitala privatizirano putem javne ponude dionica, nakon koje je izvršena i promjena oblika organizovanja.

Rješenjem Kantonalnog suda u Sarajevu, broj: UF/I-520/04, od 12.03.2004. godine, preduzeće je registrovano kao dioničko društvo.

Skraćeni naziv pravnog subjekta je: BH Telecom d.d. Sarajevo (u daljem tekstu – Društvo).

Osnovna djelatnost Društva je pružanje telekomunikacijskih usluga fiksne i mobilne telefonije, internet usluga i prijenos podataka na lokalnom, državnom i međunarodnom nivou.

Organizacija rada utvrđena Statutom, detaljno je uređena Pravilnikom o radu.

Društvo je organizovano kao jedinstvena samostalna organizacija i ekonomsko-poslovna cjelina na funkcionalnom, tehnološkom, procesnom i teritorijalnom principu, čime se stvaraju pretpostavke za uspješno poslovanje i efikasnost u upravljanju i rukovođenju.

Sjedište Društva je u Sarajevu, ulica Obala Kulina bana broj 8.

Na dan 31.12.2010. godine, u Društvu je bilo zaposleno 3.401 zaposlenika, od čega 3.353 u stalnom radnom odnosu, a 48 na određeno radno vrijeme.

U Bilješkama uz finansijske izvještaje navodi se da su finansijski izvještaji pripremljeni u skladu sa Međunarodnim računovodstvenim standardima (u daljem tekstu – MRS) i Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja (u daljem tekstu – MSFI).

2. PREDMET, CILJ I OBIM REVIZIJE

Predmet revizije su finansijski izvještaji Društva i usklađenost poslovanja sa važećim zakonskim i drugim relevantnim propisima.

Cilj naše revizije je da na osnovu provedene revizije izrazimo mišljenje da li su finansijski izvještaji pripremljeni u svakom značajnom pogledu u skladu sa važećom zakonskom regulativom i primjenjivim okvirom finansijskog izvještavanja. Revizija uključuje i procijenu da li Uprava i rukovodioci primjenjuju zakone i ostale važeće propise i akte, koriste li sredstva za odgovarajuće namjene u okviru propisanih i datih ovlaštenja, ocjenu finansijskog upravljanja, funkciju interne revizije i sistem internih kontrola uspostavljenih u svrhu zaštite imovine, kao i sposobnost da otkrivaju i spriječavaju značajno pogrešna prikazivanja u finansijskim izvještajima.

Zbog ograničenja vremena i resursa, revizijom nismo obuhvatili cjelokupno područje poslovanja, niti smo ispitivali sve transakcije. Sistemom uzorka ispitili smo procese koji se odnose na obavljanje zakonom utvrđene djelatnosti, zakonsku i usklađenost sa općeprihvaćenim računovodstvenim načelima, planiranje poslovnih aktivnosti i sa njima povezane račune vezane za sredstva, obaveze i kapital, prihode i rashode, uključujući značajnije troškove poslovanja. Obzirom da je revizija obavljena na bazi uzorka i da postoje inherentna ograničenja u računovodstvenom sistemu i sistemu internih kontrola, postoji mogućnost da pojedine materijalno značajne greške nisu otkrivene.

Revizija je uključila i davanje preporuka za dalji rad za područja koja smo smatrali bitnim, a vezana su za finansijsko izvještavanje.

3. REZIME DATIH PREPORUKA

Izvršenom revizijom finansijskih izvještaja za 2010. godinu, konstatovali smo određene propuste i nepravilnosti. U cilju otklanjanja istih, dali smo sljedeće preporuke:

- *dosljedno i u potpunosti poštivati sve usvojene akte i procedure i kontinuirano pratiti njihovu realizaciju;*
- *veću pažnju posvećivati i značajnije vrednovati i uvažavati aktivnosti Odjela za internu reviziju i postupati prema datim preporukama;*
- *unaprijediti metode poslovanja kojim će se prevazići problemi koje navodi Uprava u planiranju i ostvarenju prihoda. Istovremeno, uz potpuno iskorištavanje raspoloživih resursa, racionalizirati rashode poslovanja, što će u konačnici poboljšati ukupnu poziciju Društva na komercijalnom tržištu i dovesti do ostvarenja veće dobiti;*
- *radi realnog iskazivanja sredstava, prenos sredstava sa pripreme u upotrebu vršiti u skladu sa usvojenim procedurama. Poboljšati i unaprijediti vođenje zaliha investicionog materijala i opreme i iste, kao i sva stalna sredstva, vrednovati prema zahtjevima iz standarda, shodno zahtjevima iz MRS 36 – Umanjenje imovine, a u vezi sa MRS 16 – Nekretnine, postrojenja i oprema i MRS 38 – Nematerijalna stalna sredstva;*
- *radi realnog iskazivanja zaliha, formirati stručnu komisiju koja treba da preispita sve zalihe materijala i rezervnih dijelova. Zalihe koje se ne mogu koristiti prodati ili otpisati, a upotrebljive zalihe vrednovati prema zahtjevima iz MRS 2 – Zalihe i vlastitim aktima;*
- *unaprijediti interne procedure upravljanja potraživanjima, kako bi se preduprijedilo nastajanje visokih potraživanja po pojedinačnim korisnicima, koja u konačnici neće biti naplaćena. Poboljšati i iskoristiti sve mehanizme i raspoloživu tehnologiju kako bi ispravke potraživanja u narednom periodu bile manje;*
- *efikasnije koristiti slobodna novčana sredstava. Poziciju Društva na komercijalnom tržištu popraviti investiranjem, a ne oročavanjem sredstava u poslovnim bankama, obzirom da se investiranjem mogu obezbijediti znatno veće ekonomske koristi od pukog oročavanja, kako Društvu, tako i čitavoj društvenoj zajednici;*
- *Uprava treba sa dužnom pažnjom analizirati svoje dosadašnje metode u ostvarenju prihoda od prodaje, zbog potrebe iznalaženja mogućnosti za unaprijeđenje i proširenje istih. Sve one metode koje dovode do nezadovoljstva korisnika u dosadašnjem pristupu treba eliminisati. Obzirom na djelatnost, u vremenu kada je cio proces informatizovan, u Društvu je veoma lako pratiti sve parametre i promptno djelovati mijenjajući ih, u cilju poboljšanja svog proizvoda koji će dovesti do ostvarivanja većih prihoda;*
- *dosljedno i u potpunosti poštivati Zakon o plaćama i drugim materijalnim pravima članova organa upravljanja institucija u Federaciji BiH i javnim preduzećima u većinskom vlasništvu Federacije BiH. U cilju smanjenja troškova i poboljšanja efikasnosti, istom korisniku sve vrste usluga fakturisati putem jednog računa;*
- *radi osiguranja najefikasnijeg načina korištenja sredstava, pravične i aktivne konkurencije i transparentnosti, u svim slučajevima nabavki dosljedno i u potpunosti postupati u skladu sa procedurama propisanim Zakonom o javnim nabavkama BiH i njegovim provedbenim aktima i na taj način poštivati i član 34. Zakona o javnim preduzećima u Federaciji BiH.*

4. NALAZ I PREPORUKE

4.1 Prethodno iskustvo sa klijentom i ostale kontrole nadležnih organa

Ured za reviziju institucija u Federaciji BiH, po peti put obavlja reviziju finansijskih izvještaja ovog klijenta. U svim dosadašnjim revizijama, uključujući i reviziju za 2009. godinu, dato je uslovno, odnosno, mišljenje sa rezervom. U postupku predmetne revizije uvjerali smo se da su preporuke date u reviziji za prethodnu godinu samo djelimično implementirane.

Uprava je poduzela određene aktivnosti na uspostavljanju usvojenih procedura vezanih za aktiviranje investicija, organizovala vanredan popis investicija u toku na dan 30.09.2010. godine, a nakon toga naložila da se utvrde razlozi iskazanih inventurnih razlika i da se poduzmu odgovarajuće mjere.

U cilju preispitivanja zaliha, njihove upotrebljivosti i provođenja preporuka revizije usvojeno je više zaključaka i imenovane komisije. Započete aktivnosti nisu okončane.

Na datum bilansa nisu realizovane preporuke vezane za realno iskazivanje svih vrsta zaliha i njihovo vrednovanje u skladu sa zahtjevima iz standarda, niti za postupke nabavki. Umjesto da je smanjen, u odnosu na prethodnu godinu, povećan je broj i vrijednost ugovora dodijeljenih putem pregovaračkih postupaka bez objave obavještenja, što pored netransparentnosti i izostanka konkurencije i dalje ima uticaja na efikasnost u korištenju sredstava.

Reviziju finansijskih izvještaja za 2010. godinu obavio je vanjski revizor, revizorske kuće „PKF RE Opinion“ d.o.o. Sarajevo i „Confida“ d.o.o. Sarajevo. Dato je pozitivno mišljenje.

U 2010. godini izvršene su i kontrole od strane ovlaštenih lica nadležnih inspeksijskih organa, Uprave za indirektno oporezivanje BiH i Porezne uprave Federacije BiH.

U predmetu kontrole prijavljivanja i uplate PDV za period od 01.07.2007. do 31.12.2009. godine, utvrđeno je da Društvo u kontrolisanom periodu manje obračunalo i uplatilo porez na dodatu vrijednost u iznosu od 133.267 KM.

Na zahtjev Društva za povrat više uplaćenih poreza i doprinosa, od strane ovlaštenih lica nadležne Porezne uprave Federacije BiH izvršena su dva inspeksijska nadzora, o čemu su sačinjeni zapisnici. Istim zapisnicima, pored konstatacija da nema osnova za povrat više uplaćenih poreza i doprinosa, utvrđene su i dodatne porezne obaveze po osnovu doprinosa i pripadajuće zatezne kamate u ukupnom iznosu od 392.771 KM. Uložene su žalbe Federalnom ministarstvu financija koje do okončanja predmetne revizije nisu riješene.

4.2 Sistem internih kontrola

Društvo je ustrojilo organizaciju i uspostavilo organe, shodno Zakonu o privrednim društvima i Zakonu o javnim preduzećima u Federaciji BiH, usvojilo sva važnija pravila i uredilo kontrolne aktivnosti u svim procesima rada. Donesenim aktima detaljno su uređene procedure i postupanja zaposlenika u obavljanju poslova i radnih zadataka u okviru radnih procesa, u skladu sa propisanim i dodijeljenim ovlaštenjima.

I pored donesenih akata i usvojenih procedura provedenom revizijom nismo se uvjerali da je sistem internih kontrola u potpunosti uspostavljen, u mjeri da obezbjedi razumno uvjerenje da su postignuti postavljeni osnovni ciljevi poslovanja, a prije svih što efikasnije upravljanje i uspješnije poslovanje i adekvatna zaštita imovine.

U odnosu na prethodne godine, evidentan je napredak u realizaciji odobrenih i započetih investicija, ali je i dalje evidentna sporost u njihovoj realizaciji, što je pored javnih nabavki i dalje jedan od najznačajnijih problema sa kojim se suočava Uprava i još uvijek predstavlja njen veliki izazov.

Zaključno sa 31.12.2010. godine, nisu realizovane investicije za koje su još u ranijim godinama odobrena sredstva u ukupnom iznosu od 134.490.590 KM, uključujući i nabavku poslovne zgrade, iako Društvo raspolaže sa značajnim novčanim sredstvima, oročenim kod poslovnih banaka. Ukupno je oročeno 215.160.770 KM. Obzirom na vrstu djelatnosti i na snažan uticaj konkurencije, izvjesno je da i ovo ima uticaja na rezultate poslovanja.

Prenos okončanih investicija sa pripreme u upotrebu, kao i u prethodnim godinama, nije se vršio blagovremeno, u skladu sa usvojenim politikama i procedurama. Iako je Uprava tokom godine poduzela određene aktivnosti i imenovala komisiju, na čiji prijedlog su u izvještajnom periodu aktivirane investicije u vrijednosti od 7.579.192 KM, nismo se uvjerali da su provedenim aktivnostima iste u potpunosti obuhvaćene. I na datum bilansa, od strane popisnih komisija predloženo je aktiviranje još nekih investicija koje su već ranije stavljene u upotrebu, bez prethodno izvršenog tehničkog prijema i kolaudacije, što je bio i uslov za knjigovodstveno evidentiranje.

O ovome je u više navrata raspravljano i na sjednicama Nadzornog odbora i potvrđeno je naprijed konstatovano.

U skladištima se nalaze značajne količine investicionog materijala i opreme nabavljene prije više od tri godine, namijenjene za planirane investicije, što za posljedicu može imati gubitak koristi od imovine zbog tehnološkog zastarjevanja, posebno ako se ima u vidu priroda djelatnosti i svakodnevna unapređenja i inovacije. Ni zalihe tekućeg materijala i rezervnih dijelova ne vrednuju se u skladu sa članom 65. Pravilnika o računovodstvenim politikama, kojim je uređeno da se sve zalihe vrednuju po nabavnoj ili neto utrživoj (prodajnoj) vrijednosti, u ovisnosti koja je niža, što je u skladu sa paragrafom 9. MRS 2 – Zalihe.

Nedovoljna efikasnost sistema internih kontrola potvrđena je i od strane popisnih komisija. Prilikom obavljanja godišnjeg popisa utvrđene su razlike stvarnog stanja u odnosu na iskazano knjigovodstveno. Konstatovani su značajni i manjkovi i viškovi sredstava. Kao manjak knjižena su sredstava u iznosu od 1.052.034 KM, kao rashod 691.992 KM, a kao višak sredstva u iznosu od 1.120.650 KM. Radi se o opremi, materijalu, rezervnim djelovima i sitnom inventaru.

Smatramo da ovako velike razlike i značajna odstupanja nisu nastala samo u revidiranom izvještajnom periodu, već da su ista rezultat nepoštivanja vlastitih procedura u dužem vremenskom periodu, ali i nepotpuno i nekvalitetno obavljani popisi u prethodnim godinama.

Ne posvećuje se dužna pažnja ni potraživanjima po osnovu pružanja usluga iz osnovne djelatnosti, telekomunikacijskih usluga. Sumnjiva i sporna potraživanja koja preko ispravke potraživanja terete rashode imaju tendenciju rasta i u odnosu na prethodnu godinu veća su za 13,08 %. Samo u 2010. godini, na teret rashoda ispravljena su potraživanja u iznosu od 16.081.473 KM, dok su istovremeno, iz poslovnih evidencija iskknjižena ranije ispravljana, nenaplaćena potraživanja u iznosu od 3.493.078 KM. Posebno ne možemo prihvatiti da se potraživanja do 50 KM, prema odluci Nadzornog odbora, ne utužuju.

Iako su nabavke u potpunosti uređene i do u detalje precizirane pisanim procedurama, iste i dalje predstavljaju jedan od najrizičnijih procesa. Pored uočenih manjih nedostataka i nepravilnosti u revidiranim procedurama pojedinih nabavki provedenim na nivou pojedinih regionalnih direkcija konstatovanim od strane Odjela za internu reviziju, najveći mogući rizici odnose se na Generalnu direkciju, na nivou koje se i provode najznačajnije nabavke, i to posebno sa stanovišta odabira vrste postupaka za dodjelu ugovora. Ako za pojedine nabavke, a prije svih za one koje se odnose za nadogradnju, proširanje, poboljšanje, održavanje i servisiranje opreme nabavljene u ranijem periodu, uključujući i usluge reklame i oglašavanja, ima opravdanja i argumentovanih razloga za dodjelu ugovora putem pregovaračkih postupaka bez objavljivanja obavještenja, isto ne možemo potvrditi za sve nabavke provedene putem istih postupaka, a prije svih za nabavke terminalne opreme, o čemu je detaljno obrazloženo u tački 4.12. Izvještaja.

Aktivnosti Odjela za internu reviziju u izvještajnom periodu bile su vezane za reviziju rizičnih procesa i segmenata poslovanja, shodno usvojenoj Studiji rizika i Operativnom planu rada, uključujući i posebne zahtjeve Nadzornog odbora, Odbora za reviziju i Uprave, praćenje i procjenu kvaliteta sistema internih kontrola i davanje odgovarajućih prijedloga i preporuka. O svemu ovome, Odjel za internu sačinjavao je izvještaje, informacije i davao mišljenja.

U vezi nabavki, aktivnosti Odjela za internu reviziju uglavnom su bile usmjerene na reviziju postupaka i procedura koje su se provodile na nivou regionalnih direkcija, u kojima su limitirane vrijednosti nabavki, odnosno, ugovora do 500.000 KM.

Jedina provedena revizija javnih nabavki na nivou Generalne direkcije u 2010. godini odnosila se na Nabavku terminalne opreme za realizaciju asemblirane usluge za 2008. i 2009. godinu. Iako je ovaj izvještaj dva puta bio razmatran na sjednicama Odbora za reviziju, isti nikada nije usvojen. Ovo je bio jedini Izvještaj o reviziji nabavki u Generalnoj direkciji, bez obzira što se putem iste obavljaju najznačajnije i najveće nabavke. Najveći broj ugovora na nivou regionalnih direkcija dodijeljen je putem otvorenih postupaka, za razliku od Generalne direkcije u kojoj su preovladali pregovarački postupci bez objavljivanja.

Iako je Uprava, shodno članu 34. i 35. Zakona o javnim preduzećima u Federaciji BiH, redovno sačinjavala i Nadzornom odboru i Odboru za reviziju podnosila izvještaje o potpisnim ugovorima o nabavkama, za razliku od Nadzornog odbora, Odbor za reviziju je tek na XXIX sjednici održanoj 31.08.2010. godine po prvi put razmatrao mjesečni Izvještaj o potpisanim ugovorima/narudžbenicama.

S druge strane, Odbor za reviziju je na osnovu izvještaja o izvršenim revizijama Odjela za internu reviziju, shodno Zakonu o javnim preduzećima u Federaciji BiH, davao preporuke za unapređenje pojedinih procesa rada i segmenata poslovanja i otklanjanje uočenih nedostataka, o čemu je redovno izvještavan i Nadzorni odbor.

U mjesečnim izvještajima i izvještajima o radu Odjela za internu reviziju i Odbora za reviziju za 2010. godinu, navedene su provedene aktivnosti sa posebnim osvrtom na date preporuke. Međutim, nismo se uvjerali da je Odbor za reviziju pratio i analizirao da li su i u kojoj mjeri date preporuke i implementirane, jer u istim izvještajima to nije konstatovano.

Rezimirajući naprijed navedeno proizilazi da i pored činjenice što su usvojena sva važnija pravila i procedure i što je izvršeno raspoređivanje zaposlenika prema utvrđenim potrebama, još uvijek nije u potpunosti uspostavljen adekvatan sistem internih kontrola, kao osnovni predušlov za efikasno poslovanje.

Preporuke:

Dosljedno i u potpunosti poštivati sve usvojene akte i procedure i kontinuirano pratiti njihovu realizaciju.

Veću pažnju posvećivati i značajnije vrednovati i uvažavati aktivnosti Odjela za internu reviziju i postupati prema datim preporukama.

4.3 Planiranje i izvještavanje

Odlukom Skupštine Društva, od 19.08.2008. godine, usvojen je Trogodišnji plan poslovanja za period 01.01.2009. do 31.12.2011. godine, a nakon toga, posebnim odlukama, usvojena su i dva rebalansa istog plana. Trogodišnji plan poslovanja i njegovi rebalansi doneseni su u skladu sa Pravilnikom o planiranju i Metodologijom za izradu i nadgledanje realizacije trogodišnjeg plana poslovanja i sadrže sve elemente propisane članom 23. Zakona o javnim preduzećima u Federaciji BiH.

Osnovne ekonomske kategorije planirane su i ostvarene u slijedećim iznosima:

		Ostvareno u 2009. godini	Planirano za 2010. godinu	Ostvareno u 2010. god.	Indeks (5:3)	Indeks (5:4)
1	2	3	4	5	6	7
I	Ukupan prihod	605.414.743	600.793.000	600.848.436	99,24	100,01
II	Ukupni rashodi	445.178.041	446.761.000	446.741.623	100,36	99,99
III	Dobit prije poreza (I-II)	160.236.702	154.032.000	154.106.813	96,17	100,04

Minimalno odstupanje ostvarenih u odnosu na planirane pozicije rezultat je usklađivanja Plana poslovanja za 2010. godinu sa njegovim izvršenjem, koje je izvršeno u skladu sa članom 22. i 24. naprijed navedenog zakona.

U skladu sa navedenim, planirani prihodi u Rebalansu II, u odnosu na prvobitno planirane, umanjani su za 63.661.000 KM. Istovremeno, usklađivanjem su umanjani i planirani rashodi za 50.214.000 KM, tako da je prvobitno planirana dobit, umanjena za 13.447.000 KM.

U prijedlogu Rebalansa, Uprava je navela razloge za navedena umanjivanja i ostvarene rezultate, koji ujedno pružaju odgovore gdje je moguće napraviti još veća poboljšanja poslovanja, a kao osnovni navode se:

- Sve izraženiji uticaj konkurencije i proces liberalizacije BiH komunikacijskog tržišta;
- Izraženo djelovanje alternativnih operatera, nelegalna konkurencija, obaveza plaćanja RTV takse uz račun za fiksni telefon;
- Pravilo Regulatorne agencije za komunikacije broj 40/2009. godine i sa njim usklađivanje Cjenovnika BH Telecoma utječe na promjenu plana prihoda i pojedinih pozicija u fiksnoj mreži;
- Usluge paketske mreže se pružaju na tržište pune konkurencije sve bolje organizovanih provajdera sa opcijama ujedinjavanja i okrupljivanja;

- U mobilnoj mreži već duže vrijeme je prisutna tržišna utakmica tri dominantna operatora, pri čemu je primjena Zakona o javnim nabavkama diskriminatorna prema BH Telecomu jer drugi operator po veličini kao i alternativni operatori ne podliježu obavezi primjene ovog Zakona;
- Kao rezultat širenja na tržištu, povećanja broja zaposlenih za podršku korisnicima i unapređenje prodaje dolazi do povećanja troškova za asembliranu uslugu, troškova zaposlenih, troškova zakupa (otvaranje telecom centara);
- Uticaj Regulatorne agencije za komunikacije kroz liberalizaciju tržišta dodatno utječu na dalje snižavanje cijene i gubitak prihoda;
- Ekonomsko-socijalni aspekt na tržištu BiH reflektuje se na kupovnu moć korisnika.

U postupku predmetne revizije uvjerali smo se da su navedeni problemi evidentni, ali smatramo da dio istih potvrđuje da Društvo nije u potpunosti iskoristilo komparativne prednosti svoje djelatnosti i sve raspoložive resurse.

Preporuke:

Unaprijediti metode poslovanja kojim će se prevazići problemi koje navodi Uprava u planiranju i ostvarenju prihoda. Istovremeno, uz potpuno iskorištavanje raspoloživih resursa, racionalizirati rashode poslovanja, što će u konačnici poboljšati ukupnu poziciju Društva na komercijalnom tržištu i dovesti do ostvarenja veće dobiti.

4.4 Stalna sredstva

Stalna sredstva iskazana u knjigovodstvenoj vrijednosti od 961.623.068 KM u odnosu na prethodnu godinu veća su za 11,17 %.

Struktura stalnih sredstava na datum bilansa bila je slijedeća:

	31.12.2010.	31.12.2009.
STALNA SREDSTVA	961.623.068	864.984.558
Stalna nematerijalna sredstva	138.805.462	146.420.672
Nekretnine, postrojenja i oprema	741.953.976	689.001.559
Dugoročna finansijska ulaganja	79.512.256	27.780.468
Dugoročna potraživanja	1.292.770	1.717.150
Dugoročna razgraničenja	58.604	64.709

Sva stalna sredstva, izuzev licenci – dozvola za pružanje telekomunikacijskih usluga, iskazuju se po nabavnoj vrijednosti. Nakon početnog priznavanja, pojedino stalno sredstvo iskazuje se po njegovom trošku nabavke, umanjeno za akumuliranu amortizaciju i akumulirane gubitke od umanjenja.

U okviru stalnih sredstava najznačajnija su stalna nematerijalna sredstva, nekretnine, postrojenja i oprema i dugoročna finansijska ulaganja.

Stalna nematerijalna sredstva iskazana u iznosu od 138.805.462 KM u odnosu na prethodnu godinu manja su za 5,20 %. U okviru istih, najznačajnije su licence i računarski programi – prava na korištenje softvera.

- **Licence** iskazane u iznosu od 110.357.714 KM predstavljaju najznačajnija nematerijalna sredstva.

Iste se u najvećem dijelu odnose na GSM dozvole. Društvo je u septembru 2004. godine dobilo Dozvolu za pružanje GSM usluga (licencu G2 operatera), nominalne vrijednosti 140.000.000 KM na period od 15 godina, a u martu 2009.godine i Dozvolu za pružanje mobilnih usluga na univerzalnim telekomunikacijskim sistemima, nominalne vrijednosti 15.000.000 EUR, u protuvrijednosti od 29.337.450 KM, takođe na period od 15 godina, koja se vezuje za prethodno dobivenu dozvolu. Shodno zahtjevima iz MRS 38 – Nematerijalna sredstva i MRS 39 – Finansijski instrumenti: priznavanje i mjerenje, dobivene dozvole iskazuju se po diskontovanoj vrijednosti.

U 2010. godini, nabavljene su i nove licence neophodne za pružanje potpunijih i kvalitetnijih telekomunikacijih usluga korisnicima.

- **Računarski programi**, odnosno prava na korištenje softvera, iskazani u iznosu od 24.310.968 KM, u odnosu na prethodnu godinu veća su 14,90 %.

U 2010. godini nabavljeni su novi softveri u iznosu od 12.352.759 KM. Pored ostalih, okončan je projekat „Nove softverske funkcionalnosti“, objekat 3G UMTS/HsxPA-II dio, oprema za GIS sistem – Softver za pristupne mreže, kao i drugi projekti vezani za proširenje i unapređenje pristupne mreže.

Nekretnine, postrojenja i oprema iskazane u iznosu od 741.953.976 KM predstavljaju najveći dio imovine. U okviru ove pozicije iskazani su i dati avansi za ovu imovinu, u iznosu od 4.962.879 KM. Struktura i promjene nekretnina, postrojenja i opreme, bez avansa, daje se u slijedećoj tabeli:

Opis	Zemljišta	Zgrade	Mreže	Centrale i prenosni ur.	Nekr.p.i opr. u pripremi	Ostala materij.sred.	Ukupno	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1 Nabavna vrijednost								
na dan 31.12.2009. godine	3.426.778	189.691.119	549.325.638	459.233.283	149.503.492	227.255.790	1.578.436.100	
- direkt.poveć.u 2010.god.					152.591.434		152.591.434	
- prenos.sred.sa pripreme	7.113.536	12.858.479	23.779.182	19.342.553	(104.391.356)	25.533.312	(15.764.294)	
- prenos sa cta na cto - rekl.	4.919	1.015.772	462.458	9.667.690	0	708.376	11.859.215	
- prenos sa cta na cto - rekl.	(4.919)	(1.031.465)	(422.574)	(9.801.741)	(1.205.988)	(599.423)	(13.066.110)	
- otuđ., rash., otpis, isknj.		(31.292)	(2.657.999)	(11.100.081)	(1.155.585)	(15.990.829)	(30.935.786)	
na dan 31.12.2010.	10.540.314	202.502.613	570.486.705	467.341.704	195.341.999	236.907.226	1.683.120.561	
2 Akumulir.amortizacija								
na dan 31.12.2009. god.	0	64.643.396	364.739.590	325.534.074	0	138.402.908	893.319.968	
- amortizacija za 2010.god.		5.134.213	16.744.568	34.995.416		24.651.997	81.526.194	
- amortizacija za preth.god.		42.889	47.132	332.090		351.784	773.895	
- prenos sa cta na cto - rekl.		58.373	65.483	4.329.021		321.301	4.774.178	
- prenos sa cta na cto - rekl.		(45.378)	(14.909)	(4.419.677)		(269.684)	(4.749.648)	
- otuđ., rash., otpis, isknj.		(12.712)	(2.657.999)	(10.940.362)		(15.904.050)	(29.515.123)	
na dan 31.12.2010. godine	0	69.820.781	378.923.865	349.830.562	0	147.554.25	946.129.464	
3 Neto knjigov.vrijednost								
na dan 31.12.2009. godine	3.426.778	125.047.723	184.586.048	133.699.209	149.503.492	88.852.882	685.116.132	
na dan 31.12.2010. godine	10.540.314	132.681.832	191.562.840	117.511.142	195.341.999	89.352.970	736.991.097	

- **Zemljišta** iskazana u iznosu od 10.540.314 KM u odnosu na prethodnu godinu povećana su za 7.113.536 KM. Najveće povećanje u iznosu od 6.881.400 KM odnosilo se na uknjiženo zemljište (ukupno 3.832 m²), u sklopu novonabavljenog poslovnog objekta. Na osnovu Zapisnika o kolaudaciji okončanog dijela objekta, u okviru kojeg je i na zemljište, izvršeno je povećanje njegove vrijednosti.

- **Poslovni objekti – zgrade** iskazane u iznosu od 132.681.832 KM koje služe za obavljanje osnovnih, administrativnih i ostalih poslovnih djelatnosti u odnosu na prethodnu godinu veće su za 6,10 %. Društvo u vlasništvu ima i raspolaže sa značajnim poslovnim objektima na području cijele BiH. U 2010. godini evidentirano je ukupno povećanje u iznosu od 7.634.109 KM. Pored ostalog, okončani su radovi vezani za realizaciju projekta „Adaptacija objekta ATC Alipašino Polje“.

- **Mreže** iskazane u iznosu od 191.562.840 KM koje takođe predstavljaju značajnu imovinu za obavljanje osnovne djelatnosti u odnosu na prethodnu godinu povećane su za 3,78 %. Najveće povećanje u iznosu od 4.201.089 KM, odnosilo se na Regionalnu direkciju Zenica. Pored ostalog, okončani su radovi na TK kapacitetima i pristupnim mrežama na području koje pokriva ista direkcija.

- **Centrale i prenosni uređaji** iskazani u iznosu od 117.511.142 KM, u odnosu na prethodnu godinu manji su 16.188.067 KM ili 12,11 %. Pored ostalog, u 2010. godini, nabavljena je oprema od dobavljača „Ericsson Nikola Tesla“ d.d. Zagreb, vezana za realizaciju projekta „SW-HW oprema za 2G Radio BH Mobile mrežu“, aktiviran objekat BS Energetika TAS Vogošća, kao i projekat „3 G UMTS/HsxPA-II dio“, nabavljen od strane više dobavljača, po zapisnicim o kolaudaciji – konačnom finansijskom obračunu, a po zaključcima komisije za konačan finansijski obračun izvršenih ulaganja, uz predložene amortizacione stope. Smanjenje na ovoj poziciji odnosi se na isknjiženje rashodovanih sredstva.

- **Nekretnine, postrojenja i oprema u pripremi** iskazani u iznosu od 195.341.999 KM, predstavljaju investicije u toku i u odnosu na prethodnu godinu veće su za 30,66 %.

Struktura ovih sredstva i promjene u 2010. godini daju se u slijedećoj tabeli:

	Opis	Projekti/ Objekti	Zalihe opr. i invest.mat.	Vlastiti radovi	Nefakturis. ulaganja	Ukupno
1	2	3	4	5	6	7
1	Početno stanje 01.01.2010. godine	79.100.583	65.672.696	3.481.546	1.248.667	149.503.492
	Nova nabavka	143.834.852	0	0	0	143.834.852
	Preknjiženje na projektima	(691.547)	0	0	0	(691.547)
	Nabavka u skladište	0	61.832.405	0	0	61.832.405
	Izlaz iz skladišta na WBS	0	(56.575.094)	0	0	(56.575.094)
	Zaprimljeni materijal bez narudžbe	0	8.540	0	0	8.540
	Nefakturisano izvršena ulaganja	0	0		(1.017.820)	(1.017.820)
	Vlastiti radovi	0	0	5.200.099	0	5.200.099
2	Nova nabavka u 2010. godini	143.143.305	5.265.851	5.200.099	(1.017.820)	152.591.435
	Kolaud.nab.tekuće godine – sredstva stavljena u upotrebu u tekućoj godini	(34.043.759)	0	0	0	(34.043.759)
	Kolaudacija nabave ranijih godina – sredstva stavljena u upotrebu u tekućoj godini	(55.343.972)	0	0	0	(55.343.972)
	Kolaudacija nabave tekuće godine – sredstva stavljena u upotrebu u ranijim godinama	(2.376.969)	0	0	0	(2.376.969)
	Kolaudacija nabave ranijih godina – sredstva stavljena u upotrebu u ranijim godinama	(12.626.656)	0	0	0	(12.626.656)
3	Prenos na sredstva u upotrebu u 2010. god.	(104.391.356)	0	0	0	(104.391.356)
4	Prenos na troškove/rashode po kolaudaciji	(327.171)	0	0	0	(327.171)
5	Kretanje između skladišta inv.materij.i ost.	(104.918)	(1.101.069)	0	0	(1.205.987)
	Rashod po popisu	(30.346)	(167.354)	0	0	(197.700)
	Manjak po popisu	0	(630.714)	0	0	(630.714)
6	Efekat po popisu	(30.346)	(798.068)	0	0	(828.414)
7	Stanje na datum bilansa 31.12.2010. godine	117.390.097	69.039.410	8.681.645	230.847	195.341.999

Provedenom revizijom utvrdili smo da se investicije, kao i prethodnih godina, realizuju sporo i da se još uvijek u svim slučajevima ne provode usvojene procedure vezane za proces investiranja, kolaudacije i knjigovodstvenog evidentiranja, što u značajnoj mjeri može imati uticaja na efikasnost poslovanja. Prenos sredstava sa pripreme u upotrebu u pojedinim slučajevima ne vrši se u skladu sa usvojenim procedurama, što može imati za posljedicu nerealno iskazivanje te imovine. I dalje je prisutno da se sredstva stavljaju u upotrebu bez tehničkog prijema i kolaudacije. Dakle, sredstvo je u upotrebi, ali isto nije tako knjigovodstveno evidentirano, niti se vrši obračun amortizacije, shodno usvojenim računovodstvenim pravilima. Aktiviranje takvih sredstava vrši se koncem godine, na osnovu prijedloga Komisije za popis investicija.

Kao i prethodnih godina, na datum bilansa naknadno je obračunata amortizacija za sredstva koja su stavljena u upotrebu prije tehničkog prijema i kolaudacije, u iznosu od 1.225.417 KM, koja je teretila rashode izvještajnog perioda.

Prema prihvaćenim procedurama aktiviranje sredstava vrši se na osnovu izvršene kolaudacije, a knjigovodstveno evidentiranje na bazi te dokumentacije.

Naša testiranja pokazala su da pojedinačne investicije od početka izgradnje do konačne kolaudacije u prosjeku traju između 2 i 3 godine. Na 94 projekta – objekta, započeta u ranijim godinama, ukupne vrijednosti 10.834.262 KM, čija pojedinačna vrijednost prelazi 10.000 KM, u 2010. godini nije bilo nikakvih promjena. Uglavnom se radi o investicijama započetim u 2008. i 2009. godini, a ima i investicija koje su započete i ranije, u 2005, 2006 i 2007. godini.

U okviru nekretnina, postrojenja i opreme u pripremi, najznačajniji su projekti i zalihe opreme i investicionog materijala.

- **Projekti** iskazani u iznosu od 117.390.097 KM značajno su povećani i u odnosu na prethodnu godinu veći su za 48,41 %. Isti se odnose na ulaganja u građevine i opremu, od čega se najveći dio u iznosu od 40.062.620 KM odnosilo na Generalnu direkciju.

Najznačajnije povećanje na ovoj poziciji u iznosu od 35.531.843 KM odnosilo se na ulaganje u novu poslovnu zgradu. Radi se o kupovini poslovne zgrade, nedovršenog objekta, nabavljene od firme „OKI“ d.o.o. Sarajevo, po Ugovoru o kupoprodaji, broj: OPU-IP 1463/2010, od 13.09.2010. godine.

Aktivnosti na nabavci poslovne zgrade započete su u 2005. godini, kada je sačinjen Investicioni program za izgradnju poslovnog centra. Opređeljenje tadašnje Uprave bilo je da se poslovni centar izgradi na području užeg centra grada. Stoga su i naredne aktivnosti bile usmjerene na kupovinu zemljišta na tom području. Međutim, do kraja 2007. godine zemljište nije kupljeno.

Aktivnosti su intenzivirane krajem 2007. godine, nakon izvršenih kadrovskih promjena. Dolaskom nove Uprave odustalo se od izgradnje poslovnog centra. Sve aktivnosti preusmjerene su na kupovinu poslovne zgrade. Prema izjavama generalnog direktora, od izgradnje poslovnog centra odustalo se zbog dosta visokih cijena zemljišta na traženom lokalitetu.

S tim u vezi, 02.11.2007. godine, objavljen je ponovni javni oglas za prikupljenje ponuda za kupovinu zemljišta, objekta u izgradnji ili izgrađenog objekta u svrhu obezbjeđenja poslovnog prostora za smještaj uposlenika Generalne direkcije. U oglasu se navodi da svi ponuđači koji su već dostavili ponude po pozivu od 07.05.2005. godine i u periodu avgust – oktobar 2007. godine, na osnovu direktnog kontakta sa Izvršnom direkcijom za investicije, treba da dostave svoje inovirane ponude u predviđenom roku. Za razliku od javnog oglasa iz 2005. godine, predmet ponovnog javnog oglasa je proširen, obzirom da je pored kupovine zemljišta, predviđena i mogućnost kupovine objekta u izgradnji ili izgrađenog objekta.

Jedna od ponuda koja je dostavljena u periodu od avgusta do oktobra 2007. godine je i ponuda građevinskog objekta u izgradnji, u vlasništvu firme »OKI« d.o.o. Sarajevo, u ulici Franca Lehara, na području općine Centar.

S tim u vezi, 30.11.2007. godine, od strane Izvršne direkcije za investicije, pokrenuta je inicijativa i zahtjev za procjenu vrijednosti ponuđenog poslovnog objekta. U zahtjevu se navodi da je se putem konkurentskog postupka bez objave obavještenja izabere ovlaštena institucija za procjenu trenutne vrijednosti istog objekta. U istom su predloženi i mogući kandidati. Od tri predložena, ni jedan nije izabran, već je za procijenitelja izabran Institut za organizaciju i ekonomiku »LOK « d.o.o. Sarajevo. Izabrani procijenitelj izvršio je procjenu i u februaru 2008. godine sačinio Elaborat o procjeni vrijednosti predmetnog građevinskog objekta u izgradnji. Procijenjena vrijednost objekta iznosi 48.060.298 KM.

Nakon izrade Elaborata, u martu 2008. godine sačinjene su izmjene i dopune Investicionog programa za izgradnju poslovnog centra kojim su smanjene ranije utvrđene potrebne površine poslovne zgrade. Istim dokumentom utvrđena je predračunska vrijednost ulaganja u poslovnu zgradu u iznosu od 50.000.000 KM.

Dana, 05.04.2008. godine, Nadzorni odbor Društva donio je Odluku o odobrenju sredstava za kupovinu poslovne zgrade, u iznosu od 45.000.000 KM.

U junu 2008. godine sačinjena je Studija ekonomske opravdanosti u kojoj se još jednom navode svi razlozi i opravdanost izgradnje nove poslovne zgrade.

Obzirom da ranije započeti postupak nije okončan, 04.08.2008. godine, pokrenut je inovirani zahtjev za nabavku, odnosno, kupovinu poslovne zgrade. Po ponovnom javnom oglasu imenovana je Komisija za analizu i ocjenu primljenih ponuda. Prikupljene su tri ponude. Obzirom da su svi ponuđači ponudili objekte u izgradnji, odnosno, nedovršene objekte (koji su građeni za druge namjene) formiran je stručni tim, koji je izvršio analizu ponuđenih objekata i utvrdio da je na svim ponuđenim objektima potrebno izvesti određene radove u cilju prilagođavanja potrebama Društva. Formirana je nova Komisija koja je od ponuđača zatražila da dostave ponude u više varijanti (u ovisnosti o stepenu gotovosti). Komisija je izvršila analizu, upoređivanje, ocjenu i bodovanje prispjelih ponuda i sačinila Izvještaj, od 31.12.2008. godine, koji je dostavila Upravi. U Izvještaju se navodi da jedna ponuda nije potpuna i adekvatna, dok su dvije prihvatljive, i to ponuda ponuđača »OKI« d.o.o. Sarajevo, koja je predložena kao prvorangirana i ponuda ponuđača »Teloptic« d.o.o. Sarajevo, kao drugorangirana.

Uprava je prihvatila Izvještaj Komisije, opredijelila se za kupovinu objekta po principu »videno kupljeno« i istovremeno zadužila Izvršnu direkciju za investicije da napravi predmjer radova, koje bi trebalo izvršiti nakon eventualne kupovine. U međuvremenu, drugorangirani ponuđač obavijestio je Društvo da je prodao svoj objekat i da odustaje od ponude.

Nakon toga, formirana je Komisija za analizu i utvrđivanje cijene poslovne zgrade sa zadatkom da obavi pregovore sa prvorangiranim ponuđačem. Nakon pregovora vođenih više od godine, krajem 2010. prihvaćena je konačna ponuda u iznosu od 34.335.162 KM.

Nakon primopredaje, dio objekta u vrijednosti od 9.739.303 KM je aktiviran. Na osnovu Zapisniku o prijemu, dato je u upotrebu zemljište, garaža i otvoreni parking i za isti iznos povećana vrijednost stalnih sredstava, dok sama zgrada nije završena, radi čega se i dalje vodi kao sredstvo u pripremi.

Provedenom revizijom nismo se uvjerali da je postupak nabavke poslovne zgrade proveden efikasno.

Naime, nakon izrade Investicionog programa, u naredne dvije godine nije bilo nikakvih konkretnih aktivnosti. Zemljište nije kupljeno. Nismo se uvjerali u osnovanost i argumentovanost obrazloženja da zemljište nije kupljeno zbog visoke cijene. Ako je zemljište na utvrđenom lokalitetu bilo toliko skupo, poslovna zgrada na istom lokalitetu sigurno je još skuplja.

Sve aktivnosti koje su vođene od kraja 2007. godine, od inicijative za procjenu vrijednosti građevinskog objekta u izgradnji, u vlasništvu firme »OKI« d.o.o. Sarajevo do izrade Izmjena i dopuna Investicionog programa i Elaborata o ekonomskoj opravdanosti ukazuju da se favorizovao procijenjeni objekat. Nismo upoznati koliko je koštala izrada Elaborata o procjeni vrijednosti građevinskog objekta u izgradnji, kao ni da li su prikupljene još neke, ponude predloženih kandidata. Elaborat o procjeni vrijednosti građevinskog objekta u izgradnji, iz februara 2008. godine, sačinjen je samo za predmetni objekat. Na osnovu svega što je ponuđeno, uključujući ukupno ponuđene površine i procijenjenu vrijednost objekta, naredne aktivnosti bile su usmjerene na korekciju i usklađivanje investicione dokumentacije, a nakon toga i kupovinu takvog objekta. U prilog ovome navodimo činjenicu da su tek po okončanju procjene vrijednosti istog objekta u izgradnji, u martu 2008. godine, sačinjene Izmjene i dopune Investicionog programa, a nakon toga, u junu iste godine i Studija ekonomske opravdanosti. Izmjenama i dopunama Investicionog programa, značajno su smanjene ranije utvrđene potrebne površine, kako zemljišta, tako i ostalog poslovnog prostora i iste prilagođene ponuđenim. Ni Studija ekonomske opravdanosti nije potpuna i sveobuhvatna. U istoj se ponavljaju razlozi i opravdanost izgradnje nove poslovne zgrade, a ne njene kupovine, o čemu je već konstatovano u Investicionom programu i njegovim Izmjenama i dopunama. Nesporno je i opravdano da Društvo treba da ima vlastitu poslovnu zgradu. Međutim, prilikom nabavke nije se pristupilo temeljito i sveobuhvatno. Studija ekonomske opravdanosti, pored ostalog, ne uključuje analizu i komparaciju svih prednosti i nedostataka kupovine poslovne zgrade u odnosu na njenu izgradnju, posebno sa finansijskog aspekta.

Na osnovu uvida u prezentiranu dokumentaciju nismo se uvjerali da je kupovinom predmetne poslovne zgrade u potpunosti riješeno pitanje ukupno potrebnog poslovnog prostora za 724 zaposlenika Generalne direkcije koliko ih je bilo na dan 31.12.2010. godine, niti da li je i u kojoj mjeri kupovina zgrade na pomenutom lokalitetu, posebno sa stanovišta prilazne infrastrukture, funkcionalnosti i zadovoljenja svih potrebnih radnih uslova bolje rješenje od izgradnje ranije planiranog poslovnog centra, radi čega i ne možemo potvrditi da su do sada uložena sredstva efikasno utrošena, uzimajući u obzir i neizvjesnost visine preostalih ulaganja da bi se zgrada dovela u funkciju.

Stoga i sve naprijed navedeno potvrđuje neefikasnost. Predmetna nabavka traje skoro šest godina i neizvjesno je koliko će još trajati. Sve ovo vrijeme plaća se zakupnina. Samo po osnovu zakupa poslovnog prostora u sjedištu Društva i Direkcije Sarajevo, preduzeću „BH Pošta“ d.o.o. Sarajevo plaća se mjesečna zakupnina u iznosu od 89.725 KM.

- **Zalihe opreme i investicionog materijala** iskazane u iznosu 69.039.411 KM, u odnosu na prethodnu godinu veće su za 5,13 % i imaju tendenciju rasta, što se vidi iz slijedeće tabele:

PREGLED STANJA ZALIIHA U PERIODU OD 2007 - 2010. GODINE

Konto	Opis	Stanje na dan 31.12.2007.	Stanje na dan 31.12.2008.	Stanje na dan 31.12.2009.	Stanje na dan 31.12.2010.	Indeks (6:5)
1	2	3	4	5	6	7
0257	Zalihe opreme	23.351.341	30.572.234	35.930.557	45.639.299	127,02
0258	Zalihe invest.materijala	25.307.158	30.926.048	29.742.139	23.400.111	78,68
	UKUPNO	48.658.499	61.498.282	65.672.696	69.039.410	105,13

Zalihe opreme iznose 45.639.300 KM, što je u odnosu na 35.930.557 KM iz prethodne godine povećanje za 27,02 %, a zalihe investicionog materijala iznose 23.400.111 KM, što je u odnosu na 29.742.139 KM iskazanih u prethodnoj godini smanjenje za 21,32 %.

U odnosu na prethodne godine nije se popravila ni starosna struktura zaliha, prema kojoj:

- zalihe koje nisu imale promjena u periodu od jedne godine iznose 11.596.036 KM, a na datum prethodnog bilansa 9.549.455 KM;
- zalihe koje nisu imale promjena u periodu od dvije godine iznose 6.007.466 KM, a na datum prethodnog bilansa 6.602.693 KM,
- zalihe koje nisu imale promjena u periodu od tri godine 4.279.776 KM, a na datum prethodnog bilansa 4.396.956 KM.

Učešće zaliha koje nisu imala promjene u revidiranoj godini u odnosu na ukupno iskazane zalihe je 16,80 %.

Iako podaci o starosnoj strukturi zaliha postoje, nismo se dokumentovano uvjerali o procjeni Uprave o korisnosti i upotrebljivosti ovih zaliha.

Evidentno je da se na zalihama investicionog materijala još uvijek nalaze i zalihe koje u prethodne tri i više godina nisu imale promjena, što može dovesti u pitanje njihovu upotrebljivost i iskazanu vrijednost, posebno ako se ima u vidu njihova namjena. O ovome je u više navrata raspravljano i na sjednicama Nadzornog odbora, gdje je potvrđeno da se eventualnom prodajom nepotrebnih i neupotrebljivih zaliha ne bi dobila ni približna vrijednost onih po kojima se vode i iskazuju.

Zbog svega navedenog ne možemo potvrditi da su iskazane investicije u toku (projekti i zalihe) realno iskazane.

Amortizacija

Amortizacija se vrši primjenom linearne metode otpisa stalnih sredstava i to za svako pojedinačno sredstvo, shodno usvojenim računovodstvenim politikama, usklađenim sa zahtjevima iz standarda.

Najznačajnije pojedinačne i amortizacione stope po grupama, daju se u slijedećoj tabeli:

Grupa sredstava	Vijek upotrebe (u god.)	% otpisa
Licence za koje ugovorom nije definisan rok	8,3 godine	12,00
Softver	5,0 godine	20,00
Ostala nematerijalna sredstva	5,0 godine	20,00
Gradevine (upravne, poslovne zgrade i objekti)	od 20,0 do 77,0 godina	od 1,30 do 5,00
Mreže (pristupne, kablovske,kanaliz. i stup.)	od 20,0 do 33,3 godine	od 3,00 do 5,00
Centrale i pomoćni uređaji	od 10,0 do 14,3 godine	od 7,00 do 10,00
Kablovski, multipleksni, relejni uređaji i antene	6,7 godina	15,00
Računarska oprema	3,0 godine	33,33

Pored obračunate amortizacije u ukupnom iznosu od 104.937.657 KM koja je teretila troškove poslovanja, naknadno je obračunata amortizacija za sredstva stavljena u upotrebu prije tehničkog prijema i kolaudacije, u ukupnom iznosu od 1.225.417 KM, od čega se 451.522 KM odnosi na nematerijalna, a 773.895 KM na materijalna sredstva. Naknadno obračunata amortizacija teretila je rashode izvještajnog perioda.

Dugoročna finansijska ulaganja i zajmovi iskazani u iznosu od 79.512.256 KM značajno su povećani i u odnosu na prethodnu godinu veći su za 286,22 %. Osnovni razlog za povećanje su oročeni depoziti na period duži od 12 mjeseci. Stoga se u okviru ove pozicije na iste odnosi i najveći dio. Preostala sredstva iskazana na ovoj poziciji odnosi se na ulaganja u dionice i kredite date zaposlenima.

- **Dati depoziti** iskazani u iznosu od 46.734.980 KM odnose se na dugoročno oročena sredstva (preko 12 mjeseci) u poslovnim bankama, po ugovorima. U odnosu na prethodnu godinu evidentno je značajno povećanje oročenih depozita. Odabir banaka vršen je putem otvorenog postupka i po pozivu,

shodno usvojenim politikama i posebnoj proceduri o upotrebi novčanih sredstava. Pri donošenju odluke o oročavanju sredstava i odabiru banaka vodilo se računa o disperziji rizika. Sredstva su oročena kod više banaka, uz kamatne stope u rasponu od 2,50 % do 5,50 %, koje su u odnosu na prethodnu godinu značajno smanjenje.

- **Ulaganje u dionice** iskazana u iznosu od 29.574.170 KM odnosi se na ulaganje u Eutelsat Paris Communications. Radi se o ulaganju u 552.064 dionica po 1 EUR nominalne vrijednosti. Na dan 31.12.2010. godine izvršeno je usklađenje vrijednosti dionica sa vrijednošću dionice na berzi koja iznosi 27,39 EUR, a uknjiženo je i povećanje ulaganja i revalorizacionih rezervi u iznosu od 2.699.593 EUR, u protuvrijednosti od 5.279.945 KM.

- **Kreditni datih zaposlenima** iskazani u iznosu od 3.203.106 KM odnose se na date kredite u ranijim periodima, prije stupanja na snagu Zakona o javnim preduzećima u Federaciji BiH. Otplata kredita je redovna.

Dugoročna potraživanja iskazana u iznosu od 1.292.770 KM odnose se na prodaju mobilnih aparata fizičkim licima na rate, radi čega ista i imaju tretman datih kredita fizičkim licima u asembliranoj usluzi.

Dugoročna razgraničenja iskazana u iznosu od 58.604 KM odnose se na unaprijed plaćene troškove za zakup prostora za bazne stanice.

Procjena vrijednosti umanjenja stalnih sredstava

Društvo na datum bilansa nije vršilo procjenu postoje li bilo kakvi pokazatelji da je vrijednost nekog sredstva umanjena, niti je vršena procjena nadoknadive vrijednosti za takva sredstva, shodno zahtjevu MRS 36 – Umanjenje imovine, a u vezi sa MRS 16 – Nekretnine, postrojenja i oprema i MRS 38 – Nematerijalna stalna sredstva.

Vlasništvo nad nekretninama

Društvo još uvijek ne raspolaže sa dokumentacijom o vlasništvu za sve nekretnine iskazane u finansijskim izvještajima. Prema navodima odgovornih i prezentiranoj dokumentaciji, pokrenute su i vode se aktivnosti u cilju rješavanja ovih imovinsko-pravnih odnosa i zaštite imovine koja još uvijek nije u posjedu.

Hipoteke i založno pravo

Prema izjavama odgovornih lica, Društvo nema ograničenja u raspolaganju nad imovinom, obzirom da nije terećeno hipotekama na nekretnine i založnim pravom na pokretnu imovinu.

Preporuke:

Radi realnog iskazivanja sredstava, prenos sredstava sa pripreme u upotrebu vršiti u skladu sa usvojenim procedurama. Poboljšati i unaprijediti vođenje zaliha investicionog materijala i opreme i iste, kao i sva stalna sredstva, vrednovati prema zahtjevima iz standarda, shodno zahtjevima iz MRS 36 – Umanjenje imovine, a u vezi sa MRS 16 – Nekretnine, postrojenja i oprema i MRS 38 – Nematerijalna stalna sredstva.

4.5 Zalihe

Na datum bilansa iskazane su slijedeće zalihe:

	31.12.2010.	31.12.2009.
ZALIHE	34.660.661	39.237.292
Sirovine, materijal, rezervni djelovi i sitan inventar	28.331.118	32.928.111
Proizvodnja u toku	18.144	16.223
Proizvodi	149.037	50.470
Roba u skladištu	6.162.345	6.223.371
Avansi za nabavku zaliha	17	19.117

Zalihe iskazane u iznosu od 34.660.661 KM, u odnosu na prethodnu godinu manje su za 11,67 %.

U dosadašnjim revizijama konstantovana je neefikasnost u upravljanju zalihama, a što je posebno bilo izraženo u procesu nabavki. Nabavke potrošnog materijala i rezervnih dijelova (kao i kod investicija), vršene se bez prethodne provjere stanja na zalihama, neovisno o činjenici što je istih bilo na zalihama u skladištima. U 2010. godini Uprava je donijela zaključak prema kojem se ovlaštteni podnosioci nabavnih zahtjeva obavezuju da se prije podnošenja zahtjeva za nabavku obavezno provjeri stanje na zalihama, da se aktima Društva utvrde optimalne količine zaliha i da se što prije izvrši objedinjavanje investicionog i potrošnog materijala po šiframa.

Nismo se uvjerali da je naprijed navedeno u potpunosti ispoštovano.

U narednom pregledu daje se vrijednost iskazanih zaliha na datum bilansa koje nisu imale promjena u periodu od jedne, dvije i tri godine:

Red.br.	Pozicija	Zalihe koje nisu imale promjene od 1 do 3 god.			Ukupno
		do godine	u dvije godine	u tri godine	
1.	Zalihe potrošnog materijala	407.993	187.806	48.689	644.488
2.	Zalihe rezervnih dijelova	5.354.722	3.311.885	2.567.270	11.233.877
3.	Zalihe sitnog inventara	4.628.598	3.447.110	2.857.452	10.933.160
4.	Zalihe gotovih proizvoda	22.603	22.603	12.264	57.470
5.	Zalihe trgovačke robe	80.678	34.311	9.568	124.557
Ukupno		10.494.594	7.003.715	5.495.243	22.993.552

I iz naredne tabele se vidi da je evidentno povećanje zaliha koje nisu imale promjene u prethodne tri godine:

Pozicija	2010.	2009.	Indeks (2:3)
1	2	3	4
Zalihe koje nisu imale promjene u revidiranoj godini	10.494.594	9.518.474	110,26
Zalihe koje nisu imale promjene u posljednje dvije godine	7.003.715	6.797.401	103,04
Zalihe koje nisu imale promjene u zadnje tri godine	5.495.243	4.805.070	114,36
Ukupno	22.993.552	21.120.945	108,87

Problematika zaliha isticana je i u prethodnim izvještajima o izvršenim revizijama, u kojima je naglašavano da se stanje zaliha na kraju obračunskog perioda ne razlikuje od stanja na početku perioda, da je promet u tekućoj godini bio skoro identičan, što je ukazivalo da su se uglavnom trošile zalihe nabavljene u tekućoj godini.

Ne možemo se složiti sa navodima Uprave i prihvatiti konstatacije da sve zalihe nisu zastarjele i da služe za održavanje, kao i da su im cijene na nivou tržišnih cijena, radi čega i nije vršeno usklađivanje na tržišnu vrijednost, obzirom da nam nije predočen adekvatan dokaz da je vršena procjena i njihova uporedba sa tržišnim cijenama zaliha istih kategorija i karakteristika, posebno ako se ima u vidu svakodnevna tehnička unapređenja, inovacije i pad cijena materijala vezanog za ovu djelatnost.

Obzirom da na datum bilansa nije vršeno vrednovanje, odnosno, usklađivanje iskazane vrijednosti zaliha sa tržišnim, u skladu sa članom 65. Pravilnika o računovodstvenim politikama, prema kojem se sve zalihe, shodno paragrafu 9. MRS 2 – Zalihe, vrednuju po trošku nabavke ili neto utrživoj, prodajnoj vrijednosti, u ovisnosti što je niže, ne možemo potvrditi njihovu iskazanu vrijednost.

U Bilješkama uz finansijske izvještaje nisu objavljene ni sve potrebne informacije o zalihama, shodno zahtjevima iz paragrafa 36. MRS 2 – Zalihe.

Preporuke:

Radi realnog iskazivanja zaliha, formirati stručnu komisiju koja treba da preispita sve zalihe materijala i rezervnih dijelova. Zalihe koje se ne mogu koristiti prodati ili otpisati, a upotrebljive zalihe vrednovati prema zahtjevima iz MRS 2 – Zalihe i vlastitim aktima.

4.6 Potraživanja

U finansijskim izvještajima iskazana su slijedeća potraživanja:

	31.12.2010.	31.12.2009.
POTRAŽIVANJA	250.901.969	199.235.428
Potraživanja od prodaje	55.305.592	60.173.746
Druga kratkoročna potraživanja	9.952.115	10.537.848
Kratkoročni finansijski plasmani	177.337.090	125.245.042
Aktivna vremenska razgraničenja	8.307.172	3.278.792

Iskazana potraživanja u iznosu od 250.901.969 KM, u odnosu na prethodnu godinu veća su za 25,93 %.

Potraživanja od prodaje odnose se na kupce u zemlji i inostranstvu i u najvećem dijelu predstavljaju potraživanja po osnovu vršenja telekomunikacijskih usluga i iskazana su kako slijedi:

	31.12.2010.	31.12.2009.
Potraživanja od prodaje	55.305.592	60.173.746
- Kupci u zemlji	94.090.819	92.572.668
- Kupci u inostranstvu	11.385.358	11.965.603
- (Ispravka vrijednosti potraživanja od kupaca)	(50.170.585)	(44.364.525)

U okviru ovih potraživanja iskazanih u bruto iznosu od 105.476.177 KM, iznos od 55.305.592 KM odnosi se na potraživanja do 90 dana i ista se iskazuju kao redovna. Preostala potraživanja u iznosu od 50.170.585 KM iskazuju se kao akumulirana sumnjiva i sporna potraživanja, odnosno, ispravka vrijednosti potraživanja od kupaca. Ista su u skladu sa internim procedurama, u prethodnim periodima teretila rezultate poslovanja.

Ročna struktura potraživanja od prodaje na datum bilansa bila je slijedeća:

Naziv	do 30 dana	od 31 do 60 dana	od 61 do 90 dana	od 91 do 365 dana	preko 365 dana	Ukupno
Kupci u zemlji	37.438.714	7.979.567	2.390.260	7.335.491	38.946.786	94.085.865
Ino kupci	6.943.167	153.492	404.317	898.604	2.930.575	11.330.156
Ukupno	44.381.881	8.133.059	2.794.577	8.234.095	41.877.361	105.416.021

Razlika ukupno iskazanih potraživanja od prodaje, iskazane u tabeli ročne strukture potraživanja od prodaje u ukupnom iznosu od 105.416.021 KM i onih navedenih u prethodnom tekstu u bruto iznosu od 105.476.177 KM, predstavlja evidentirane kursne razlike u iznosu od 371.988 KM.

Ispravka vrijednosti potraživanja od prodaje iskazana je u istom iznosu kao i sumnjiva i sporna potraživanja, što potvrđuje da se prilikom prijenosa redovnih potraživanja na sumnjiva i sporna, istovremeno vrši i korekcija rezultata poslovanja, na teret rashoda. Provedenom revizijom utvrdili smo da se u skladu sa internim procedurama, vrše usvojene radnje i postupci, uključujući utuživanje.

Međutim, i pored naprijed navedenog, **vidljivo je da su akumulirana sumnjiva i sporna potraživanja, odnosno, ispravka vrijednosti potraživanja od kupaca značajna i da iznose 50.170.585 KM. Ista su u odnosu na prethodnu godinu veća za 5.806.060 KM ili 13,08 % i predstavljaju 47,56 % bruto potraživanja od prodaje, koja su iskazana u iznosu od 105.476.177 KM. Ovaj podatak postaje značajan sa aspekta djelatnosti Društva, u kojem postoje svi mehanizmi za praćenje i naplatu potraživanja.**

Na značajnost posebno utiče podatak da je samo u 2010. godini izvršena ispravka potraživanja u iznosu od 16.081.473 KM i isknjižavanje sa sumnjivih i spornih potraživanja u iznosu od 3.493.078 KM. Grubim izračunom može se pretpostaviti koliko je ukupno, na ovaj način, isknjiženo potraživanja od prodaje sa sumnjivih i spornih potraživanja u prethodnim godinama. Ovi navodi ukazuju na potrebu unaprijeđenja procedura upravljanja potraživanjima, a potvrđuju ih i slijedeći primjeri:

- U Elaboratu o izvršenom popisu u prijedlogu za isknjiženje smo uočili pojedinačna dugovanja za fizička lica do 4.000 KM i pravna lica do 36.000 KM sa opisom „nepoznat ili odselio“;

- U pregledima smo uočili nama poznato pravno lice sa dugovanjem do 400 KM i opisom „odselio“, također predloženo za isknjižavanje. Za ovo pravno lice opis je tačan, ali navedeno pravno lice se nalazi na novoj adresi, ima novi priključak, tako da se postavlja pitanje u čemu je problem, ako to pravno lice ima isti naziv, PDV broj i identifikacioni broj.

Kada su u pitanju potraživanja, skrećemo pažnju i na Odluku Nadzornog odbora, prema kojoj se potraživanja do 50 KM ne isplati utuživati. Nismo se uvjerali da je ovakva odluka sa stanovišta zaštite sredstava ispravna, posebno ako se ima u vidu da se radi o značajnom broju takvih korisnika i da se za dobivene sudske sporove ne snose troškovi spora.

Druga kratkoročna potraživanja iskazana su u ukupnom iznosu od 9.952.115 KM, u odnosu na prethodnu godinu manja su 5,56 %.

	31.12.2010.	31.12.2009.
Druga kratkoročna potraživanja	9.952.115	10.537.848
Ostala kratkoročna potraživanja	12.076.630	11.089.167
Potraživanja za ulazni PDV	356.019	1.149.491
(Ispravka vrijednosti ostalih kratkoročnih potraživanja)	(2.480.534)	(1.700.810)

U okviru drugih kratkoročnih potraživanja, najznačajnija su:

- Potraživanja od zaposlenih za manjkove u iznosu od 997.562 KM utvrđena su na osnovu izvršenog popisa na dan 31.12.2010. godine u Direkciji Sarajevo. Za ovo potraživanje nije izvršena ispravka vrijednosti zbog procjene odgovornih osoba da je do manjka došlo zamjenom šifara materijala, jer je popisom utvrđen i višak istog materijala koji je u poslovne knjige uknjižen preko odloženog prihoda. Nakon konačnog utvrđivanja razlika u količinama i vrijednostima kod navedenog materijala izvršit će se poravnanje odloženog prihoda i potraživanja od zaposlenih za manjak, a razlike koje bi se mogle pojaviti knjižit će se na teret rashoda ili u korist Društva.
- Sumnjiva i sporna potraživanja od zaposlenih u iznosu od 780.056 KM, odnosi se na manjak zaliha investicionog materijala u Direkciji Sarajevo koji je utvrđen popisom na dan 30.09.2010. godine. Za ova potraživanja zbog neizvjesnosti naplate, izvršena je ispravka vrijednosti na teret Društva i podnesena prijava protiv računopolagača.
- Ostala sumnjiva i sporna potraživanja u iznosu od 1.700.259 KM, također je izvršena ispravka, a odnose se na knjiženja po elaboratima o obavljenim popisima iz prethodnih godina.
- Potraživanja od zastupnika u iznosu od 1.612.828 KM, odnose se na potraživanja od fizičkih i pravnih lica putem kojih se vrši distribucija usluga Društva, po sklopljenim ugovorima.
- Ostala kratkoročna potraživanja u iznosu od 6.198.882 KM, od kojih najznačajniji iznos od 5.955.784 KM predstavlja potraživanje za porez na dobit po sudskoj presudi.
- Ispravka vrijednosti drugih kratkoročnih potraživanja u ukupnom iznosu od 2.480.534 KM, u okviru kojih su najznačajnija ispravka vrijednosti potraživanja od zaposlenih 780.056 KM i ispravka vrijednosti ostalih kratkoročnih potraživanja u iznosu od 1.700.259 KM.

Obavili smo razgovor vezan za manjkove materijala u skladištu vezano za potraživanja po tom osnovu i dobili smo odgovor da se pretpostavlja (procjena stručnih lica), da je došlo do zamjene šifara materijala, što će se istražiti.

Ovaj navod ukazuje na nepoštivanje usvojenih procedura, ali i na nedostatak postojećeg informacionog sistema preko koga se vode zalihe navedenog materijala i koji je sastavni dio SAP-a, odnosno, manjkavost sistema šifriranja koji se koristi.

Kratkoročni finansijski plasmani iskazani u iznosu od 177.337.090 KM u odnosu na prethodnu godinu veći su za 52.092.048 KM ili 41,59 %. Iste čine dati depoziti, odnosno, oročena sredstva na period od 3 do 12 mjeseci u devet poslovnih banaka, u iznosu od 168.425.790 KM i date kratkoročne kredite u ukupnom iznosu od 8.911.300 KM. Kada su u pitanju oročenja kod poslovnih banaka prezentirana nam je dokumentacija iz koje je vidljivo da su sredstva oročena kod ukupno devet banaka po osnovu 26 ugovora uz kamatne stope od 2,30 % do 5,51 % i ostvareni prihod po tom osnovu u iznosu od 6.791.702 KM. U skladu sa uvjetima na komercijalnom tržištu, ugovori su zaključivani sa bankama transparentno, nakon provedenog otvorenog postupka i prikupljenih više ponuda, vodeći pri tome računa ne samo o visini ponuđene kamate, već i o sigurnosti sredstava u skladu sa bonitetom banaka, shodno usvojenim procedurama.

U okviru datih kratkoročnih kredita, najznačajniji dio, u iznosu od 8.661.688 KM odnosi na kredite date fizičkim licima u asembliranoj usluzi.

Aktivna vremenska razgraničenja iskazana su u ukupnom iznosu od 8.307.172 KM. Najznačajniji iznos odnosi se na obračunate nefakturisane usluge po međunarodnom saobraćaju u iznosu od 6.721.271 KM, koji se odnosi na obračunate prihode po međunarodnim ugovorima, koji su nastali, ali koje Društvo nije fakturisalo potrošačima na datum bilansa stanja, jer nisu usaglašena mjerenja saobraćaja sa operaterima, a usluge su izvršene do 31.12.2010. godine. Ovaj iznos predstavlja akumulirani iznos od čega se na početno stanje odnosi 1.599.701 KM, što znači da je po ovom osnovu u 2010. godini obračunato 5.121.570 KM. Iz navedenog proizilazi da iznos od 6.721.271 KM u svojoj naravi također predstavlja potraživanja od prodaje, koji nije ušao u zbir iskazanih potraživanja od prodaje, čiji neto iznos iskazan na taj način sa uključenim nefakturisanim prihodima iznosi 62.026.863 KM, a bruto 112.197.448 KM.

Preporuke:

Unaprijediti interne procedure upravljanja potraživanjima, kako bi se preduprijedilo nastajanje visokih potraživanja po pojedinačnim korisnicima, koja u konačnici neće biti naplaćena. Poboļjšati i iskoristiti sve mehanizme i raspoloživu tehnologiju kako bi ispravke potraživanja u narednom periodu bile manje.

Efikasnije koristiti slobodna novčana sredstava. Poziciju Društva na komercijalnom tržištu popraviti investiranjem, a ne oročavanjem sredstava u poslovnim bankama, obzirom da se investiranjem mogu obezbijediti znatno veće ekonomske koristi od pukog oročavanja, kako Društvu, tako i čitavoj društvenoj zajednici.

4.7 Novac i novčani ekvivalenti

Novac i novčani ekvivalenti iskazani na dan 31.12.2010. godine u ukupnom iznosu od 29.392.229 KM, značajno su manji u odnosu na prethodnu godinu kada su iznosili 173.402.660 KM, za 140.256.361 KM. Ovo smanjenje sredstava na transakcijskim računima u domaćoj valuti za 119.241.852 KM i deviznim računima u bankama za 21.014.509 KM, tehničke je prirode, jer su na dan 31.12.2009. godine bila istekla oročenja, pa su sredstva bila iskazana na transakcijskim računima, a poslije ponovnog oročenja iskazana su na plasmanima.

Novčana sredstva iskazana kao gotovina i ekvivalenti gotovine, na datum bilansa iznosila su:

	31.12.2010.	31.12.2009.
Novac i novčani ekvivalenti	29.392.229	173.402.660
Transakcijski računi (u domaćoj valuti)	15.878.502	135.120.354
Računi prihoda-regionalne direkcije	60.957	145.801
Računi troškova-regionalne direkcije	6.434.843	5.732.269
Kratkoročni depoziti u KM (do 3 mjeseca)	0	5.000.000
Devizini računi u bankama (u KM)	4.316.553	25.331.062
Ostala gotovina na računima	2.685.893	2.047.960
Gotovina u blagajni KM	15.012	21.784
Gotovina u blagajni devizna sredstva (u KM)	469	1.396
Čekovi poslani na naplatu	0	2.034

Raspolaganje novčanim sredstvima regulisano je Pravilnikom o finansijskom poslovanju. Pored toga, usvojena je i posebna pisana procedura kojom je detaljno uređeno raspolaganje sa novčanim sredstvima, kako na transakcijskim računima, tako i u blagajnama. Društvo ima poslovne odnose sa 14 poslovnih banaka. Od ukupnog broja, sedam banaka je odabrano putem otvorenog postupka, u prethodnim godinama i putem otvorenih računa kod istih banaka obavlja se najveći broj transakcija. Ostale banke su iz ranijeg perioda i putem istih se povremeno obavljaju neke manje transakcije i na istima su mali iznosi novca kojim se raspolože. Društvo ima 9 blagajni, jednu u Generalnoj direkciji, a sedam u regionalnim direkcijama i Telecom inženjeringu. U toku revizije su nam prezentirani i kartoni deponovanih potpisa u poslovnim bankama, osoba ovlaštenih za potpisivanje i raspolaganje sredstvima na poslovnim bankama u skladu sa pisanim procedurama.

4.8 Obaveze

U finansijskim izvještajima na datum bilansa, iskazane su slijedeće obaveze:

	31.12.2010.	31.12.2009.
OBAVEZE	185.694.268	216.705.702
Dugoročne obaveze	73.217.494	92.557.912
Dugoročne finansijske obaveze	35.418.508	52.932.553
Dugoročna razgraničenja i rezervisanja	37.798.986	39.625.359
Kratkoročne obaveze	112.476.774	124.147.790
Kratkoročne finansijske obaveze	18.979.182	13.943.768
Obaveze prema dobavljačima i druge obaveze	68.585.898	86.477.575
Pasivna vremenska razgraničenja	24.911.694	23.726.447

Obaveze iskazane na datum bilansa u iznosu od 185.694.268 KM u odnosu na prethodnu godinu manje su za 14,31 %. U okviru istih, dugoročne obaveze iskazane su u ukupnom iznosu od 73.217.494 KM, a kratkoročne u iznosu od 112.476.774 KM. Učešće dugoročnih obaveza u ukupnim obavezama je 39,43 %, a kratkoročnih 60,57 %. U odnosu na prethodnu godinu veću tendenciju pada imaju dugoročne obaveze.

U okviru dugoročnih obaveza iskazane su dugoročne finansijske obaveze i dugoročna razgraničenja i rezervisanja.

Dugoročne finansijske obaveze iskazane u iznosu od 35.418.508 KM u odnosu na obaveze po istom osnovu iskazane na datum prethodnog bilansa manje su za 33,09 %. Dugoročne finansijske obaveze čine dugoročne obaveze po kreditima u inostranstvu i ostale dugoročne finansijske obaveze.

- **Dugoročne obaveze po kreditima u inostranstvu** iskazane u iznosu od 718.183 KM odnose se na preostale obaveze po dugoročnom kreditu namijenjenom za rekonstrukciju telekomunikacione mreže, dobivenom 1998. godine. Kredit u iznosu od 15.114.000 KM zaključen je u septembru 1998. godine između Federacije BiH i Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD). Kamatna stopa po ovom kreditu iznosi LIBOR+1 % uvećano za 0,5 % godišnje, uz grace period od četiri godine. Kredit se otplaćuje polugodišnje, u iznosima od po 718.182 KM, u periodu od 12.03.2001. do 12.03.2012. godine.

Preostale obaveze po ovom kreditu iznose 1.101.603 EUR ili 2.154.548 KM.

Na datum bilansa izvršen je prijenos obaveza koje dospijevaju u narednoj (tekućoj) godini sa dugoročnih na kratkoročne obaveze, u iznosu od 1.436.365 KM.

- **Ostale dugoročne finansijske obaveze** iskazane u iznosu od 34.700.325 KM odnose se na obaveze prema Regulatornoj agenciji za komunikacije BiH (RAK), po osnovu dobivenih GSM dozvola. Obaveze po osnovu Dozvole za pružanje GSM usluga iznose 13.514.626 KM, a obaveze po osnovu Dozvole za pružanje mobilnih usluga na univerzalnim telekomunikacijskim sistemima 21.185.699 KM. Shodno zahtjevima iz MRS 38 – Nematerijalna sredstva i MRS 39 – Finansijski instrumenti: priznavanje i mjerenje, dobivene dozvole iskazuju se po diskontovanoj vrijednosti. Dakle, u vrijednost sredstva uključena je i diskontna kamata po stopi od 6 % koja će teretiti rashode po osnovu kamata u periodu od 2009. – 2015. godine.

Dugoročna razgraničenja i rezervisanja iskazana u iznosu od 37.798.986 KM u odnosu na prethodnu godinu manja su za 4,61 %. U okviru istih, najznačajniji su unaprijed naplaćeni i odloženi prihodi u iznosu od 19.010.119 KM, obračunata rezervisanja za otpremnine 18.100.627 KM i rezervisanja po osnovu sudskih sporova u iznosu od 688.240 KM.

- **Obračunata rezervisanja za otpremnine** iskazana u iznosu od 18.100.627 KM izvršena su na osnovu procjene ovlaštenog aktuara, u skladu sa MRS 19 – Primanja zaposlenih i vlastitim aktima.
- **Obračunata rezervisanja po sudskim sporovima** iskazana su u iznosu od 688.240 KM.
Radi se o procjenjenim sudskim sporovima – o procjeni po sudskim sporovima sačinjenom od strane Izvršne direkcije za pravne poslove, upravljanje organizacijom i ljudskim resursima.
Rezervisanja po sudskim sporovima izvršena su u skladu sa MS 37 – Rezervisanja, potencijalne obaveze i potencijalna sredstva.

Kratkoročne obaveze iskazane u iznosu od 112.476.774 KM u odnosu na prethodnu godinu manje su za 9,40 %. Kratkoročne obaveze čine kratkoročne finansijske obaveze, obaveze prema dobavljačima i druge obaveze i pasivna vremenska razgraničenja.

- **Kratkoročne finansijske obaveze** iskazane u iznosu od 18.979.182 KM u odnosu na prethodnu godinu veće su za 36,11 %. Najveći dio kratkoročnih finansijskih obaveza, u iznosu od 18.976.307 KM, odnosi se na dio dugoročnih obaveza po kreditima u inostranstvu i ostalih dugoročnih finansijskih obaveza koje dopijevaju u tekućoj godini, a preostalih 2.875 KM predstavljaju obaveze za primljene avanse.
- **Kratkoročne obaveze po kreditima u inostranstvu** iskazane u iznosu od 1.436.365 KM odnose se na tekući dio dugoročnog EBRD kredita koji dopijeva u tekućoj godini.
- **Ostale kratkoročne finansijske obaveze** iskazane u iznosu od 17.539.942 KM odnose se na dio dugoročnih obaveza po osnovu GSM dozvola G2 i G3 koje dopijevaju u tekućoj godini. Ove obaveze se iskazuju, shodno MRS 39 – Finansijski instrumenti: Priznavanje i mjerenja, u diskontovanom iznosu, bez kamata.

Obaveze prema dobavljačima i druge obaveze iskazane u iznosu od 68.286.560 KM, u odnosu na prethodnu godinu manje su za 19,29 %.

Najveći dio ovih obaveza u iznosu od 45.060.208 KM odnosi se na obaveze prema dobavljačima u zemlji i inostranstvu. Ostale obaveze čine obaveze prema učesnicima u dobiti u iznosu od 8.170.836 KM, obaveze prema zaposlenima u iznosu od 4.421.538 KM, obaveze za ostale poreze i doprinose u iznosu od 4.010.724 KM, tekuće obaveze poreza na dobit u iznosu od 1.134.278 KM i ostale kratkoročne obaveze u iznosu od 5.488.976 KM.

- **Obaveze prema dobavljačima** u zemlji u iznosu od 29.500.763 KM u odnosu na obaveze po istom osnovu iskazane na datum prethodnog bilansa veće su za 59,09 %.

Najveći dio u iznosu od 21.996.773 KM odnosi se na fakturisane robe, materijal i usluge, dok se preostalih 7.503.991 KM odnosi na obaveze po osnovu zaprimljenog materijala/robe u skladište i izvršene usluge, za koje do kraja obračunskog perioda nisu dostavljeni računi i ostala dokumentacija na knjiženje.

Provedenom revizijom utvrdili smo da fakturisane cijene dobavljača odgovaraju cijenama iz ugovora i da nije bilo razlika i odstupanja fakturiranih u odnosu na ugovorene. U slučajevima nabavke roba, uz račune su priložene otpremnice i zapisnici o kvantitativnom i kvalitativnom prijemu. Računi su uredno ovjereni, odobreni i likvidirani od strane odgovornih lica. Izuzetak su fakture dobavljača mobilnih aparata, čije cijene, zbog većeg broja, različitih oznaka i novih modala, nije moguće uporediti i sravniti sa ugovorenim cijenama.

- **Tekuće obaveze poreza na dobit** iskazane u iznosu od 1.134.278 KM, u najvećem dijelu odnose se na razliku između procijenjene i konačno utvrđene obaveze poreza na dobit za 2010. godinu.

Naime, nakon sačinjavanja i predaje finansijskih izvještaja nadležnoj agenciji, sačinjen je Porezni bilans, kojim je utvrđena konačna obaveza poreza na dobit. Pozivajući se na MRS 1 – Prezentacija finansijskih izvještaja i MRS 8 – Računovodstvene politike, promjene računovodstvenih procjena i greške, za razliku porezne obaveze u iznosu od 1.085.007 KM izvršene su izmjene finansijskih izvještaja na dan 31.12.2010. godine, što je i objavljeno i u dopunama Bilješki uz finansijske izvještaje.

- **Ostale kratkoročne obaveze** iskazane su u iznosu od 5.488.974 KM. U okviru ove pozicije iskazuju su i obaveze po osnovu donacija iz raspoređene dobiti ostvarene u prethodnoj godini, utvrđene odlukom Skupštine.

Na osnovu člana 5. Zakona o donacijama preduzeća u javnom vlasništvu ili pod javnom kontrolom u Federaciji BiH, a na prijedlog Nadzornog odbora, Skupština Društva je na sjednici održanoj 24.09.2010. godine donijela Odluku o odobrenju Odluke Nadzornog odbora o dodjeli donacija u 2010. godini. Radi se o donacijama izdvojenim iz ostvarene dobiti za 2009. godinu, u ukupnom iznosu od 1.590.000 KM. Prema istoj odluci, dodijeljeno je 408 pojedinačnih donacija, u iznosima od 501 KM do 200.000 KM.

Pasivna vremenska razgraničenja iskazana u iznosu od 24.911.694 KM u odnosu na prethodnu godinu veća su za 5,00 %. U okviru ove pozicije najveći dio u iznosu od 14.653.650 KM odnosi se na kratkoročne razgraničenja iz poslovnih odnosa po raznim osnovama. Ostala kratkoročna razgraničenja i rezerviranja čine unaprijed naplaćeni i odloženi prihodi u iznosu od 5.338.325 KM i obračunati, a neplaćeni rashodi u iznosu od 4.919.719 KM.

4.9 Kapital

Na datum bilansa, iskazan je kapital u slijedećim iznosima:

	31.12.2010.	31.12.2009.
KAPITAL	1.090.883.658	1.060.154.237
Upisani osnovni kapital	634.573.580	634.573.580
Revalorizacione rezerve	11.985.151	6.705.206
Ostale rezerve	145.170.406	116.431.972
Akumulirana (zadržana) dobit	299.154.521	302.443.479

Upisani osnovni kapital u iznosu od 634.573.580 KM podijeljen je na 63.457.358 običnih dionica iste klase, nominalne vrijednosti 10 KM, od kojih je 90 % vlasništvo Federacije BiH, a preostalih 10 % privatizacijskih investicionih fondova i privatnih lica, malih dioničara.

Revalorizacijske rezerve iskazane u iznosu 11.985.151 KM, u odnosu na prethodnu godinu veće su za 78,74 %. Iste se odnose na dionice kompanije „Eutelsat Communiactions“, Pariz, Francuska, koje je Društvo kupilo u toku 2007. godine, a koje se vode i iskazuju kao dugoročna finansijska ulaganja. Dionice Dionicama se trguje na Pariškoj berzi i iste su na datum bilansa vrednovane po tržišnoj vrijednosti, po osnovu čega je njihova vrijednost uvećana. Drugim riječima, povećanje revalorizacionih rezervi za 5.279.945 KM rezultat je usklađivanja vrijednosti finansijskih instrumenata sa njihovom fer vrijednošću.

Ostale rezerve iskazane u iznosu od 145.170.406 KM u odnosu na prethodnu godinu veće su za 24,88 %. Ove rezerve formiraju se iz rezultata poslovanja, shodno Zakonu o privrednim društvima, kojim je utvrđena obaveza izdvajanja u rezerve iznosa od 20 % iz neto ostvarene dobiti, sve do formiranja istih u iznosu od najmanje 25 % osnovnog kapitala dioničkog društva. Do ispunjenja ovog uslova, Društvo je obavezno da u rezerve izdvoji još 13.472.989 KM.

Akumulirana dobit iskazana u iznosu od 299.154.521 KM predstavlja neraspoređenu dobit nastalu iz dosadašnjih rezultata poslovanja. U okviru akumulirane dobiti je i neto dobit za 2010. godinu u iznosu od 137.555.571 KM, što je u odnosu na prethodnu godinu smanjenje za 4,61 %.

4.10 Prihodi

Prihodi iskazani u finansijskim izvještajima u iznosu od od 600.848.436 KM, u odnosu na prethodnu godinu manji su 4.566.307 KM ili za 0,75 %.

Struktura iskazanih prihoda je slijedeća:

	01.01. - 31.12.2010.	01.01. - 31.12.2009.
PRIHODI	600.848.436	605.414.743
Prihodi od prodaje dobara i usluga – operativni prihodi	574.007.398	572.206.076
Prihodi od finansiranja	11.043.705	16.533.010
Prihodi od prodaje stalnih sredstava	624.643	152.532
Ostali prihodi	15.172.690	16.523.125

Prihodi od prodaje u iznosu od 574.007.398 KM u ukupnim prihodima učestvuju sa 95,53 % i u odnosu na prethodnu godinu veći su za 1.801.322 KM. Ove prihode čine prihodi od telekomunikacionih usluga 553.813.144 KM, prihodi od prodaje roba 15.810.225 KM (prodaja fiksnih i mobilnih aparata u okviru asemblirane usluge), prihodi od internih obračuna 127.627 KM i prihodi od zakupnina i najamnina 4.256.402 KM (zakup vodova).

U okviru ukupno iskazanih prihoda, najveći su prihodi od telekomunikacionih usluga koji predstavljaju fakturisanu i obračunatu vrijednost pruženih usluga.

Prihodi nastali pružanjem usluga u zemlji obuhvataju priključke, pretplatu za telefonske linije, lokalne pozive u zemlji i prihode od međunarodnih poziva koji polaze iz zemlje. Prihodi nastali po osnovu međunarodnih usluga iskazuju se u bruto iznosima, a procjene prihoda se vrše za dio prihoda po kojima su usluge pružene, a nisu odobreni međunarodni obračuni na dan bilansa stanja. Prihodi od mjesečne naknade, neiskorištenih tarifnih paketa i unaprijed plaćenih minuta telefonskih razgovora se priznaju kada su ostvareni. Prije njihove realizacije oni se knjiže kao odgođeni prihodi. Prihodi od produkata asemblirane usluge koji se sastoje od više elemenata se dijele na pojedine računovodstvene jedinice. Naknada dobivena za takav paket se alocira na pojedine računovodstvene jedinice unutar paketa na osnovu njihovih relativnih fer vrijednosti. Prihod od naknada za instaliranje priznaje se kao prihod prema stepenu dovršenosti, osim kada su prateći uz prodaju proizvoda u kojem se slučaju priznaju kada su prodani i proizvodi. Prihodi od naknada za servisiranje sadržane u cijeni proizvoda se priznaju tokom perioda u kojem se vrši usluga servisiranja. Odgođeni iznos je onaj koji će pokriti očekivane troškove usluga prema ugovoru, zajedno sa razumnom dobiti od tih usluga.

U kontekstu problema u ostvarenju prihoda od prodaje, navodimo primjere u mobilnoj telefoniji, koji negativno utiču na iste: nepriznavanje uplaćenih sredstava korisnika za pojedine pakete koja nisu iskorištena, posebno plaćanje prenošenja kredita putem MMS-a, jer isti ne ulazi u cijenu pretplatničkog paketa, plaćanje usluge prelaženja sa jednog na drugi paket, određivanje kupovine mobilnog aparata zavisno o paketu i slično.

Poseban primjer predstavlja plaćanje „roaming“ usluga i do tri-četiri puta više u odnosu na uobičajeni račun u uvjetima, kada je korisnik na automatskom biranju mreže na teritoriju gdje Društvo ima apsolutno najveći broj korisnika. To ukazuje, da na primjer, u Sarajevu konkurencija ima jači signal od signala Društva, što su odgovorna lica i potvrdila. Navedeno potvrđuje logičan zaključak Društvo drži značajna oročena sredstva u bankama, a da nije nabavilo opremu kojom može „parirati“ konkurenciji na terenu gdje je imalo i vjerovatno još ima apsolutno najveći broj korisnika. Takav zaključak proizvodi novi, ako već nisu u stanju nabaviti adekvatnu opremu kojom će se uspješno takmičiti sa konkurencijom, sasvim je prirodno da tehnički uredi da se u ovakvim slučajevima korisnici porukama pravovremeno obavijestavaju o naglom rastu iznosa računa u odnosu na uobičajene.

Prihodi od ulaganja i finansiranja iskazani su u ukupnom iznosu od 11.043.705 KM. Unutar ovih prihoda najznačajniji su prihodi od pozitivnih kursnih razlika 1.070.522 KM, kamate po oročenim sredstvima 6.791.702 KM koje su značajno manje u odnosu na prethodnu godinu kada su iznosile 12.332.975 KM i kamate po osnovu sredstava po viđenju 2.280.297 KM.

Ostali prihodi iskazani su u ukupnom iznosu od 15.172.690 KM. Unutar ovih prihoda najznačajniji su: prihodi od donacija 3.021.484 KM, naplaćena sumnjiva potraživanja od kupaca 6.337.541 KM i ostali nespomenuti prihodi 1.956.572 KM.

Preporuke:

Uprava treba sa dužnom pažnjom analizirati svoje dosadašnje metode u ostvarenju prihoda od prodaje, zbog potrebe iznalaženja mogućnosti za unaprijeđenje i proširenje istih. Sve one metode koje dovode do nezadovoljstva korisnika u dosadašnjem pristupu treba eliminisati. Obzirom na djelatnost, u vremenu kada je cio proces informatizovan, u Društvu je veoma lako pratiti sve parametre i promptno djelovati mijenjajući ih, u cilju poboljšanja svog proizvoda koji će dovesti do ostvarivanja većih prihoda.

4.11 Rashodi

U finansijskim izvještajima iskazani su rashodi u ukupnom iznosu 446.741.622 KM. Isti su za 1.563.581 KM veći od rashoda ostvarenih u prethodnoj godini.

Struktura iskazanih rashoda je slijedeća:

	01.01.-31.12.2010.	01.01.-31.12.2009.
RASHODI	446.741.622	445.178.041
Operativni rashodi	420.794.318	421.919.464
Finansijski rashodi	5.504.522	4.145.417
Gubici od umanjenja vrijedn.i otpisa stalnih sredstava	451.529	584.561
Ostali rashodi	19.991.253	18.528.599

Operativni rashodi iskazani u iznosu od 420.794.318 KM, na nivou su rashoda ostvarenih po istom osnovu u prethodnoj godini.

Operativne rashode u najvećem dijelu čine troškovi prodatih usluga u iznosu od 208.608.167 KM i administrativni troškovi u iznosu od 189.355.626 KM, preneseni sa troškova poslovanja. Ovi rashodi manji su od ukupnih troškova poslovanja za kapitalizirane troškove u stalna sredstva u iznosu od 4.822.576 KM. Ostale operativne rashode čine troškovi prodate robe u iznosu od 22.379.371 KM, a koji se odnose na troškove nabavke telefonskih aparata, usklađivanje vrijednosti zaliha u iznosu od 80.122 KM, otpisi sirovina i materijala i roba u iznosu od 370.335 KM i ostali operativni rashodi u iznosu od 697 KM.

Troškove poslovanja čine slijedeći troškovi:

	01.01.-31.12.2010.	01.01.-31.12.2009.
TROŠKOVI POSLOVANJA	402.786.369	405.682.769
Troškovi materijala, energije i rezervnih djelova	20.517.299	19.077.795
Amortizacija	104.937.657	103.438.261
Troškovi primanja zaposlenih	114.312.740	113.571.894
Troškovi usluga	135.802.261	143.143.930
Razni troškovi poslovanja	25.902.721	24.034.448
Ukalkulisana rezervisanja za rizike i obaveze	1.313.691	2.416.441

Materijalni troškovi iskazani u iznosu od 20.517.299 KM u odnosu na prethodnu godinu veći su za 7,55 %. U okviru ovih troškova utrošene sirovine i materijal iznose 10.946.619 KM (utrošeni materijal za instalaciju ADSL, ostali potrošni materijal, kancelarijski materijal, sredstva za higijenu, utrošeni materijal za investiciono i tekuće održavanje i utrošak materijala za proizvodnju – Telecom Inženjering); utrošena energija 7.265.938 KM, utrošeni rezervni dijelovi 1.833.521 KM i otpis sitnog inventara, ambalaže i autoguma u iznosu od 471.221 KM.

Troškovi amortizacije iskazani u iznosu od 104.937.657 KM u odnosu od prethodnu godinu veći su za 1,45 %. U okviru ovih troškova, amortizacija materijalnih sredstava obračunata je u iznosu od 80.384.395 KM, a amortizacija nematerijalnih sredstava u iznosu od 24.553.262 KM.

Troškovi primanja zaposlenih iskazani u iznosu od 114.312.740 KM na nivou su prošlogodišnjih. Ove troškove čine plaće i naknade plaća u iznosu od 98.620.038 KM i ostali troškovi zaposlenih u iznosu od 15.692.702 KM. U okviru ostalih troškova zaposlenih, naknade za topli obrok iznosile su 10.583.041 KM, regres za godišnji odmor 3.388.593 KM, naknade troškova prevoza na posao i sa posla 1.664.066 KM, naknade Upravi za rad radnim tijelima 56.947 KM i ostali zakonom priznati troškovi zaposlenih 55 KM.

Obračun plaća i naknada plaća vrši se na osnovu pojedinačnih ugovora o radu, u skladu sa Pravilnikom o radu, Kolektivnim ugovorom za područje telekomunikacija u Federaciji BiH i važećom zakonskom regulativom. Prilogom broj 3 Pravilnika o radu – Plaće, dodaci i naknade plaće u Društvu, na jedinstven način regulisani su osnovna plaća, dodaci na plaću, kriteriji za utvrđivanje doprinosa zaposlenika na radu, plaće zaposlenika, naknade plaće, dodatna primanja i naknade koje terete troškove poslovanja.

Osnovna bruto plaća je proizvod najniže bruto plaće i odgovarajućeg koeficijenta složenosti poslova koje zaposlenik obavlja. Pojedinačnim ugovorima utvrđeni su bodovi, odnosno, koeficijenti za svako radno mjesto koji se množe sa vrijednošću boda. Odluku o utvrđivanju mase sredstava i vrijednosti boda za svaki mjesec donosi Uprava. Vrijednost boda i masa sredstava za isplatu plaća utvrđuje se na osnovu vrijednosti najniže neto satnice koja je u decembru 2010. godine iznosila 3,67 KM, što je u skladu sa važećim kolektivnim ugovorom.

Naprijed navedeno ne odnosi se na generalnog direktora, izvršne direktore i sekretara Društva, čije se plaće uređuju posebnim ugovorima. Naime, položaj, ovlaštenja, odgovornosti i prava generalnog direktora i ostalih članova Uprave, pored propisanih Zakonom o privrednim društvima i Zakonom o javnim preduzećima u Federaciji BiH, Statutom i drugim internim aktima Društva, uređena su pojedinačnim ugovorima, zaključenim uz prethodno dobivenu saglasnost resornog, Federalnog ministarstva prometa i komunikacija. Prema istim ugovorima, osnovna neto plaća generalnog direktora iznosi 5,0, a izvršnih direktora 4,75 prosječnih mjesečnih neto plaća isplaćenih u Federaciji BiH u prethodna tri mjeseca, uvećana za svaku godinu radnog staža za 0,6 % (minuli rad) i porez na dohodak.

U vezi sa naprijed navedenim, prosječno isplaćena neto plaća u 2010. godini iznosila je 1.569 KM. Najniža plaća isplaćena je u iznosu 687 KM, a najviša u iznosu 4.868 KM.

I ostali troškovi zaposlenih, izuzev naknada o kojima se konstatuje u daljem tekstu, obračunati su i isplaćeni u skladu Pravilnikom o radu, kolektivnim ugovorom i važećom zakonskom regulativom.

Naime, provedenom revizijom utvrdili smo da se članovima Uprave, pored plaće, mjesečno obračunava i isplaćuje i posebna naknada. Po tom osnovu u 2010. godini, isplaćeno je ukupno 56.947 KM.

Radi se o isplaćenim naknadama generalnom direktoru i izvršnim direktorima za rad u radnim tijelima Društva, na osnovu Odluke o utvrđivanju visine naknada generalnom direktoru i izvršnim direktorima društva za rad u stalnim i povremenim radnim tijelima društva BH Telecom d.d. Sarajevo, broj: 00.1-9.13-13883-2/09, od 28.07.2009. godine. Prema istoj odluci, Generalnom direktoru i izvršnim direktorima za učešće u radu stalnih i povremenih radnih tijela (Nadzorni odbor, Uprava, Odbor za kvalitet, Kolegij, Prošireni kolegij, Naučno stručni savjet i Stručne radionice) pripada naknada čiji ukupno isplaćeni mjesečni iznos ne može biti veći od prosječne mjesečne neto plaće Društva (bez uključenog poreza na dohodak) isplaćene u mjesecu koji slijedi. Generalnom direktoru za učešće u radu stalnih i povremenih radnih tijela za svaku sjednicu pripada naknada u iznosu od 3 (tri), a izvršnim direktorima od 2 (dvije) dnevnicke predviđene internim aktom Društva za službena putovanja u Federaciji BiH, o čemu se sačinjava zapisnik i mjesečno informiše Nadzorni odbor.

Na osnovu iste odluke, ove naknade isplaćuju se prema broju održanih sjednica stalnih i povremenih radnih tijela Društva. Uglavnom se radi o sjednicama Uprave. Prilikom isplate ovih naknada, obračunavaju su i uplaćuju svi doprinosi i porez na dohodak, kao da se radi o redovnim primanjima iz radnog odnosa.

U vezi naprijed navedenih isplata, smatramo da nije bilo i da nema osnova za isplate istih, obzirom da se radi o redovnim aktivnostima članova Uprave, vezanim za obavljanje poslova iz nadležnosti, utvrđenih Statutom i menadžerskim ugovorima. Posebno ako se ima u vidu da se najveći broj sjednica odnosio na sjednice Uprave, koje su se održavale u okviru utvrđenog radnog vremena.

Obzirom da isplaćene naknade za rad u radnim tijelima, po našem mišljenju, u biti imaju karakter plaća, proizilazi da ukupno isplaćene plaće i naknade članovima Uprave, premašuju propisane limite od pet prosječnih mjesečnih neto plaća isplaćenih u Federaciji u prethodna tri mjeseca, čime je postupljeno suprotno Zakonu o plaćama i drugim materijalnim pravima članova organa upravljanja institucija u Federaciji BiH i javnim preduzećima u većinskom vlasništvu Federacije BiH ("Sl. novine Federacije BiH", broj: 12/09).

Troškovi usluga iskazani u iznosu od 135.802.261 KM u odnosu na prethodnu godinu manji su za 5,13 %. Ove troškove čine usluge održavanja i zaštite (servisne usluge), ptt usluge, zakupnine i najamnine, troškove po osnovu međunarodnog saobraćaja (ino operateri), troškovi po osnovu tranzitiranja međunarodnog saobraćaja (BH operateri), troškovi od usluga interkonekcija (nacionalni saobraćaj), troškovi roaminga, troškovi reklame i propagande. U okviru ovih troškova najveće su pismonosne usluge, usluge održavanja (servisne usluge), zakupnine i najamnine, usluge posredovanja i troškovi reklame i propagande.

- **Pismonosne usluge** iskazane u ukupnom iznosu od 64.558.157 KM u odnosu na prethodnu godinu manje su za 14,86 %. Ove usluge čine troškovi interkonekcije u iznosu od 25.414.845 KM, telefonske usluge u zemlji (fiksna) u iznosu od 23.225.808 KM, pismonosne usluge u zemlji u iznosu od 12.014.801 KM i ostale poštanske i telekomunikacione usluge u iznosu od 3.902.702 KM.

Smatramo da i u ovom segmentu nisu iskorištene sve raspoložive mogućnosti. Sigurno je da bi se poboljšala efikasnost i smanjili ovi troškovi ako bi se putem jednog računa fakturisale sve vrste usluga, jer je neracionalno i neekonomično da se za svaku vrstu usluga istom korisniku mjesečno ispostavljaju i do četiri odvojena računa.

- **Usluge održavanja** ili servisne usluge iskazane u iznosu od 23.418.443 KM u odnosu na prethodnu godinu veće su za 8,20 %. U okviru istih, najznačajnije su usluge tekućeg i investicionog održavanja objekata i opreme fiksne i mobilne telefonije i interneta od strane ovlaštenih predstavnika proizvođača.

- **Zakupnine i najamnine** iskazane u iznosu od 16.746.964 KM, u odnosu na prethodnu godinu veće su za 2,96 %. Najveće se zakupnine u zemlji, u iznosu od 12.636.373 KM, zakupnine u inostranstvu u iznosu od 3.889.398 KM i ostale zakupnine i najamnine u iznosu od 221.194 KM. Zakupnine u zemlji u najvećem dijelu odnose se na zakup poslovnog prostora po različitim osnovama, a zakupnine u inostranstvu na zakup vodova.

- **Troškovi reklame i propagande** u iznosu od 12.181.569 KM su na nivou ovih troškova iskazanih u prethodnoj godini. U okviru istih najveći su troškovi reklame i propagande u zemlji u iznosu od 12.149.674 KM, dok preostalih 31.895 KM čine troškovi sajмова u zemlji.

Troškovi reklame i propagande odnose se na reklamu putem elektronskih i pisanih medija, reklamnih billboarda i ostalim oglašavanjem na području BiH. Najznačajniji medij su TV stanice, koje se rangiraju na osnovu prikupljenih informacija i ispitivanja o učešću i zastupljenosti pojedinih medija na prostoru cijele BiH. S tim u vezi, na prijedlog Izvršne direkcije za razvoj poslovanja (ranija Direkcija za marketing), Uprava svake godine donosi odluku o odobravanju sredstava za nabavku medijskog prostora za oglašavanje na TV stanicama.

Strategija zakupa medijskog prostora, odabir i učešće pojedinih TV stanica zasniva se na analizi više međusobno povezanih parametara, kao što su: opće teritorijalna pokrivenost TV signalom, pokrivenost populacije i gledanost ukupnog TV programa, atraktivnost i gledanost pojedinih programa i emisija, ekskluzivnost prenosa značajnih manifestacija i događaja, količina vlastite reprodukcije i pokrivenost lokalnih zajednica. Prvi nivo rangiranih TV stanica čine: BHRT, RTV FBiH, NTV Hayat, TV Pink BH, TV OBN i RT RS, drugi nivo čine kantonalne TV stanice, a treći manje lokalne TV stanice i atraktivni kanali.

- **Troškovi posredovanja** iskazane u iznosu od 13.462.008 KM u najvećem dijelu odnose se na provizije date trećim licima po osnovu prodaje ultra kartica.

Razni troškovi poslovanja iskazani u iznosu od 25.902.721 KM u odnosu na prethodnu godinu veći su za 7,77 %. U okviru ovih troškova najveći su doprinosi, članarine i druga davanja u iznosu od 8.258.571 KM, izdaci za ostala materijalna prava zaposlenima u iznosu od 7.147.911 KM, bankarske usluge u iznosu od 4.686.099 KM, dnevnice i putni troškovi u iznosu od 1.745.906 KM, troškovi osiguranja u iznosu od 1.453.596 KM i troškovi reprezentacije u iznosu od 474.148 KM.

U okviru troškova za doprinose, članarine i druga davanja u iznosu od 8.258.571 KM, najveći dio u iznosu od 6.392.222 KM odnosi na naknade Regulatornoj agenciji za komunikacije.

Izdaci za materijalna prava zaposlenima u iznosu od 7.147.911 KM, isplaćena su na osnovu Pravilnika o radu, u skladu sa granskim kolektivnim ugovorom.

U vezi troškova reprezentacije, Uprava Društva donijela je Odluku o korištenju reprezentacije u Dioničkom društvu BH Telecom d.d. Sarajevo, broj: 01.1-2.1-22196/10, od 30.11.2010. godine. Istom Odlukom određena su prava i obim korištenja reprezentacije, izdataka koji se uključuju u troškove reprezentacije i načina korištenja reprezentacije.

Troškovi reprezentacije obuhvataju izdatke na ime ugostiteljskih usluga, nabavke proizvoda koji se daju u vidu poklona, kao i izdatke za robu, materijal i usluge za potrebe reprezentacije.

Visina troškova reprezentacije generalnom direktoru i izvršnim direktorima, članovima Uprave, kao i direktorima regionalnih direkcija utvrđena je mjesečnim iznosima.

Prema istoj Odluci, Generalnom direktoru odobrena je reprezentacija u iznosu od 4.000 KM, izvršnim direktorima u iznosima od po 1.500 KM i na nivou Uprave još dodatnih 1.000 KM. Direktorima regionalnih direkcija odobrena je reprezentacija u iznosima od 1.000 do 2.000 KM, u ovisnosti od veličine direkcije.

Ukalkulisana rezervisanja za rizike i obaveze iskazana u iznosu od 1.313.691 KM, u odnosu na prethodnu godinu, manja su za 45,64 %. Ista se odnose na rezervisanja za troškove po započetim sudskim sporovima, u iznosu od 587.019 KM i rezervisanja za otpremnine u iznosu od 726.671 KM.

Finansijski rashodi ili rashodi od ulaganja iskazani u iznosu od 5.504.522 KM u odnosu na prethodnu godinu veći su za 32,79 %. Ove rashode čine kamate po kreditima u iznosu od 3.073.387 KM, zatezne kamate u iznosu od 1.291.228 KM, negativne kursne razlike u iznosu od 1.139.907 KM i ostale rashode od finansiranja u iznosu od 11.126 KM.

- **Kamate po kreditima** čine kamate po kreditima banaka u iznosu od 56.493 KM i diskontne kamate po osnovu odloženih obaveza za GSM licence u iznosu od 3.016.894 KM, shodno ugovorima sa RAK-om o GSM dozvolama, prema kojima je obaveza plaćanja istih odložena.

- **Zatezne kamate** iskazane su u iznosu od 1.291.228 KM. U okviru istih, najveći dio u iznosu od 864.767 KM odnosi se na zatezne kamate obračunate po nalogu nadležne Porezne uprave, po osnovu naknadno utvrđenih obaveza, za koje se vodi sudski spor, o čemu je konstatovano u tački 4.12. Izvještaja.

Ostali rashodi iskazani u iznosu od 19.991.253 KM u odnosu na iste iskazane u prethodnoj godini veći su za 7,89 %. U okviru ostalih rashoda najznačajniji su rashodi po osnovu ispravke nenaplaćenih potraživanja od kupaca u iznosu od 16.081.473 KM i naknadno utvrđeni rashodi iz ranijih godina iskazani su u iznosu od 2.892.833 KM.

U okviru ovih rashoda iznos od 1.225.418 KM odnosi se na naknadno obračunatu amortizaciju za sredstva koja su data u upotrebu prije izvršenog konačnog obračuna, odnosno, tehničkog prijema i kolaudacije objekta.

Preporuke:

Dosljedno i u potpunosti poštivati Zakon o plaćama i drugim materijalnim pravima članova organa upravljanja institucija u Federaciji BiH i javnim preduzećima u većinskom vlasništvu Federacije BiH. U cilju smanjenja troškova i poboljšanja efikasnosti, istom korisniku sve vrste usluga fakturisati putem jednog računa.

4.12 Finansijski rezultat

U 2010. godini iskazana je neto dobit u iznosu od 137.555.571 KM.

Nakon što je Uprava pripremila finansijske izvještaje i odobrila njihovo izdavanje, iste je usvojio Nadzorni odbor, na sjednici održanoj 07.04.2011. godine. Skupština Društva je na sjednici održanoj 03.06.2011. godine, usvojila Izvještaj o poslovanju, koji uključuje finansijske izvještaje, Izvještaj neovisnog revizora i izvještaje o radu Nadzornog odbora i Odbora za reviziju, kao i Odluku o rasporedu dobiti za 2010. godinu. Prema istoj odluci, u fond rezervi raspoređeno je 13.472.989 KM, za isplate dividende dioničarima 110.000.000 KM, za donacije 1.386.000 KM, a preostalih 12.696.582 KM namijenjeno je za investicije.

Društvo u kontinuitetu ostvaruje značajne rezultate poslovanja. Međutim, obzirom na povećani broj i vrste usluga, ali i broj korisnika, u odnosu na ranije godine nije evidentan neki značajniji pomak i napredak. Naprotiv, iskazana neto dobit u revidiranoj godini je u odnosu na prethodnu, čak i pored pružanja (prodaje) novih usluga (moja TV), manja za 6.652.695 KM ili za 4,61 %. U prilog naprijed navedenom, navodimo da je Društvo u nekim ranijim godinama (npr. 2005. i 2006. godina), a prije prodaje terminalne opreme (brendiranih aparata prodajom kroz asembliranu uslugu) i pored manjeg broja korisnika, ostvarivalo bolje poslovne rezultate i veću dobit, što se ilustruje u narednoj tabeli:

Opis - Pozicija	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
UKUPAN PRIHOD	558.414.208	577.224.483	612.463.334	627.997.452	605.414.743	600.848.436
RASHODI	403.875.670	419.423.128	449.944.913	476.057.790	445.178.041	446.741.622
BRUTO DOBIT	154.538.538	157.801.355	162.518.421	151.939.662	160.236.702	154.106.814
NETO DOBIT	142.392.331	145.574.632	137.341.107	136.007.989	144.208.266	137.555.571

Pored objektivnih razloga o kojima je konstatovano u tački 4.3. Izvještaja, na smanjenje dobiti, po našem mišljenju, u značajnoj mjeri uticali su i subjektivni razlozi. Smatramo da značajan uticaj na rezultate poslovanja, pored neefikasnosti u vođenju investicija i zaliha, ima i dosta veliki broj ugovora o nabavkama koji su zaključeni putem pregovaračkih postupaka bez objave obavještenja. Stoga je i više nego izvjesno da povećanje vrijednosti ovih ugovora ima uticaja na smanjenje dobiti. Po nama je neprihvatljivo da se od ukupno dodijeljenih ugovora u 2010. godini u vrijednosti od 199.825.088 KM, putem pregovaračkih postupaka bez objave obavještenja dodjele skoro dvije trećine ugovora, u vrijednosti od 128.886.702 KM. Ovakav način dodjele ugovora preovladava u Generalnoj direkciji i ima tendenciju daljeg rasta.

Naša je procjena da bi se dosljednom primjenom važećih propisa o javnim nabavkama, osim osiguranja konkurencije i postizanja transparentnosti, povećala i efikasnost u korištenju sredstava, što bi u svakom slučaju uticalo i na bolje rezultate poslovanja i veću dobit. Posebno ako se ima u vidu da Društvo raspolaže sa značajnim novčanim sredstvima i da su za sve planirane nabavke osigurana novčana sredstva, pa čak i za eventualno neke hitne slučajeve. Zbog svega toga najvažnije je osmisliti i pripremiti tendersku dokumentaciju i blagovremeno pokrenuti postupak nabavke.

4.13 Sudski sporovi

Prema podacima nadležne direkcije, Izvršne direkcije za pravne poslove, upravljanje organizacijom i ljudskim resursima, na datum bilansa, protiv Društva se vodi 95 sudskih sporova, u ukupnoj procijenjenoj vrijednosti od 29.908.977 KM. U najvećem broju, osnov tužbi su neosnovano bogaćenje, neizmirene obaveze, naknade štete, uznemiravanje vlasništva, utvrđivanje vlasništva i prava iz radnog odnosa.

Istovremeno, Društvo je tužilo i vodi 80.753 sporova protiv pravnih i fizičkih lica u vrijednosti od 77.890.962 KM.

Najveća je tužba protiv Federalnog ministarstva finansija u vrijednosti od 31.502.372 KM, na Rješenje, broj: 07-15-369/09, od 07.12.2009. godine, u vezi dodatno utvrđenih obaveza poreza na dobit po osnovu finansiranja preduzeća „BH Pošta“ d.o.o. Sarajevo, koje je vršeno prema Odluci Vlade Federacije BiH.

U vezi predmetnog spora, nadležnom Kantonalnom sudu u Sarajevo podnešene su dvije urgencije za okončanje predmetnog spora, i to dana, 09.11.2010. godine i 29.03.2011. godine.

Osnov ostalih tužbi protiv pravnih i fizičkih lica u vrijednosti od 46.388.590 KM su nenaplaćena potraživanja i naknade šteta.

4.14 Nabavke

Prema prezentiranim podacima, u 2010. godini, na nivou Društva zaključeno je 2.425 ugovora o javnim nabavkama u vrijednosti od 199.825.088 KM, što je u odnosu na 149.525.386 KM, koliko je iznosila vrijednost 2.568 ugovora zaključenih u prethodnoj godini, povećanje za 33,64 %. Najveći broj, ali i vrijednost ugovora, kao i prethodnih godina, odnosi se na ugovore zaključene putem pregovaračkog postupka bez objave obavještenja. Putem ovog postupka u revidiranoj godini zaključeno je 495 ugovora u vrijednosti od 128.886.702 KM i njihovo je učešće u ukupnim ugovorima 64,50 %. U odnosu na prethodnu godinu, u kojoj je vrijednost ugovora dodijeljenih putem istog postupka iznosila 73.989.146 KM, evidentno je značajno povećanje od 74,21 %. Putem ostalih postupaka u 2010. godini dodijeljeno je 1.930 ugovora, u vrijednosti od 70.938.386 KM, od čega, 487 ugovora u vrijednosti od 61.761.619 KM otvorenim postupkom, 427 ugovora u vrijednosti od 7.048.689 KM konkurentskim zahtjevom i 1.016 ugovora u vrijednosti od 2.128.078 KM direktnim sporazumom.

U istom izvještajnom periodu zaključeno je i 6 ugovora o oročavanju sredstava u ukupnom iznosu od 80.425.790 KM, kao i 15 ugovora po drugim osnovama u iznosu od 34.892.859 KM, na osnovu posebno provedenih procedura za koje nije propisana obavezna primjena važećih propisa o javnim nabavkama. Najznačajniji je ugovor o kupovini poslovne zgrade u vrijednosti od 34.335.162 KM.

Od ukupnog broja provedenih postupaka i zaključenih ugovora, u postupku predmetne revizije revidirali smo 41, u vrijednosti od 81.761.869 KM, od čega 19 ugovora dodijeljenih putem pregovaračkih postupaka bez objavljivanja u vrijednosti od 70.369.293 KM, 15 ugovora dodijeljenih putem otvorenih postupaka u vrijednosti od 11.145.077 KM i 7 ugovora dodijeljenih putem konkurentskih zahtjeva u vrijednosti od 247.499 KM.

Revizijom provedenih postupaka i procedura dodjele ugovora putem otvorenih postupaka i konkurentskih zahtjeva, utvrdili smo da su isti provedeni u skladu sa procedurama propisanim Zakonom o javnim nabavkama BiH i njegovim provedbenim aktima, kao i vlastitim aktima. Kod svih otvorenih postupaka kriterij za dodjelu ugovora bio je »najniža cijena tehnički zadovoljavajuće ponude«, što je u najvećem dijelu i ispoštovano.

Međutim, za pojedine slučajeve dodjele ugovora putem pregovaračkih postupaka bez objave obavještenja ne možemo potvrditi da su u potpunosti ispoštovane procedure propisane Zakonom o javnim nabavkama BiH (u daljem tekstu – Zakon), njegovim provedbenim i vlastitim aktima, obzirom da se nismo uvjerali da su u potpunosti ispunjeni uslovi za provođenje istih.

Ono što je karakteristično za sve revidirane ugovore dodijeljene putem pregovaračkih postupaka bez objave obavještenja je da ni u jednom od njih nije prethodio neuspjeli otvoreni ili ograničeni postupak, nedostatak ponuda ili opravdana hitnost, čime bi se stekli uslovi iz člana 11. stav 4. pod a) tačka 1., 2. i 4. Zakona o javnim nabavkama BiH za primjenu pregovaračkog postupka, već se u svim ovim postupcima pozivalo na tačku 3. istog člana zakona, prema kojem samo određeni dobavljači (izabrani kandidati) mogu izvršiti predmetnu nabavku. U svim revidiranim slučajevima ovlaštteni podnosioci zahtjeva za nabavku dali su izjavu o ispunjenju uslova za njegovo provođenje, pozivajući se na tačku 3. istog člana i stava zakona, navodeći da se zbog suštinskih, tehnički dokazivih ili umjetničkih razloga ili razloga koji se odnose na zaštitu ekskluzivnih prava samo izabrani dobavljači – kandidati mogu izvršiti predmetnu nabavku, a u većem dijelu priložene su i izjave kompanija - proizvođača u kojima navode da su upravo predloženi dobavljači, odnosno, kandidati jedini autorizovani i kvalifikovani partneri ovih kompanija za izvršenje predmetne nabavke.

Međutim, na osnovu provedenih suštinskih ispitivanja, nismo se uvjerali, niti možemo potvrditi da su za sve ugovore, dodijeljene putem pregovaračkih postupaka bez objave obavještenja, ispunjeni uslovi za njihovo provođenje, a posebno za ugovore o nabavci slijedeće terminalne opreme:

<i>R.br.</i>	<i>Naziv dobavljača</i>	<i>Ugovor broj</i>	<i>Predmet ugovora</i>	<i>Iznos bez PDV-a</i>
1.	Mobis elektronik d.o.o. Sarajevo	01-7.1-677/10	Nabavka mobilnih telefona NOKIA	20.000.000
2.	Simco d.o.o. Sarajevo	01-7.1-800/10	Isporuca fiksnih bež.tel.SIEMENS GIG.	2.000.000
3.	Kim Tec d.o.o. Vitez	01-7.1-677/10	Sukcesivna isporuka mobil.ured. Samsung	6.500.000
4.	Stanić trade d.o.o. Sarajevo	01-7.1-873/10	Sukcesivna isporuka mobil.ured. LG	6.000.000

U obrazloženjima za nabavku naprijed navedene terminalne opreme, kao i za sve ostale ugovore dodijeljene putem pregovaračkih postupaka bez objave obavještenja, ovlaštteni podnosioci zahtjeva za nabavku dali su izjavu o ispunjenju uslova za njegovo provođenje, pozivajući se na član 11. stav 4. pod a) tačka 3. Zakona, navodeći da su izabrani dobavljači jedini dobavljači ovlaštteni od strane traženih, markiranih proizvođača fiksnih i mobilnih uređaja koji su u mogućnosti da isporuče iste, u potpunosti kastimizirane i zaključane (SIM Lock) na mrežu Društva. U tu svrhu izvršena je analiza i ocjena i donesena odluka za nabavku brendiranih aparata renomiranih proizvođača, obzirom da se prodajom kroz asembliranu uslugu povećava prihod od telekomunikacijskih usluga. Stoga Uprava i smatra i stalno naglašava da su ovi postupci, obzirom na predmet nabavke i zahtjeve tržišta, najbolji za Društvo.

Ne možemo se složiti sa naprijed navedenim, jer ovakav pristup nije prihvatljiv sa stanovišta primjene važećih propisa o javnim nabavkama, obzirom da se u ovim slučajevima nisu ispunili uslovi za primjenu naprijed navedene tačke Zakona. Naime, u predmetnim slučajevima dodjele ugovora ne radi se o nabavkama koje, zbog suštinskih, tehnički dokazivih ili umjetničkih razloga ili razloga koji se odnose na zaštitu ekskluzivnih prava, mogu izvršiti samo izabrani dobavljači i za koje ne postoji druga mogućnost izbora, već naprotiv, radi se o nabavkama uređaja određenih, markiranih i brendiranih proizvođača, za koje, kao i za druge robe (npr. automobili, računarska oprema i sl.), na tržištu postoje i druge mogućnosti izbora.

Iz navedenog razloga nema ni osnova pozivati se na tačku 3. istog člana Zakona, jer se ista odnosi na nabavke za koje ne postoji druga mogućnost izbora, a ni u kom slučaju na nabavke samo određene robne marke ili brenda, obzirom da tako nešto važeći propisi o javnim nabavkama ne dozvoljavaju. Stoga i odabrani postupci dodjele ovih ugovora, na osnovu opredjeljenja za određenu marku i brend, nisu transparentni i diskriminirajući su, a uz to i neefikasni. Tim više, ako se ima u vidu se aparati nabavljaju za treća lica. Ne vidimo opravdan razlog da se nabavlja dosta skupa brendirana roba, koja se u najvećem dijelu, vezujući se za određeni paket usluga, prodaje ispod nabavne cijene.

Po našem mišljenju, daleko je važnije ponuditi što povoljnije i kvalitetnije usluge i na osnovu istih steći povjerenje postojećih, ali i privući nove korisnike, a ne dati prioritet aparatu i uz to po svaku cijenu insistirati na određenoj marki ili brendu.

U vezi naprijed navedenih postupaka nabavki, Uprava u svojim izvještajima i korespondenciji navodi da su iste vršene u skladu sa propisima o javnim nabavkama, da se vodilo računa o zakonitosti poslovanja, ali i poslovnim interesima kompanije, kako sa aspekta interesa Društva, tako i sa aspekta interesa korisnika usluga i vlasnika kapitala, što najbolje dokazuje poslovni rezultat.

Nismo se uvjerali, niti možemo prihvatiti ovakva obrazloženja, obzirom da analiza ostvarenih rezultata poslovanja u proteklih pet godina ne pokazuje neki značajan pomak i napredak.

Naprotiv, i pored povećanja prihoda u 2010. godini po drugim osnovama, prodajom nove vrste usluga (moja TV), ostvarena dobit u odnosu na prethodnu godinu je manja, o čemu je više obrazloženo u tački 4.12. Izvještaja.

Obzirom na naprijed navedeno, smatramo da se u konkretnim slučajevima nisu ispunili uslovi iz pomenutog člana Zakona, već da je, u cilju efikasnosti, transparentnosti i nediskriminacije, što je i svrha Zakona, trebalo provoditi otvorene međunarodne postupke. Sve sadašnje tehničke zahtjeve, pored ostalih i mogućnost rada isključivo na mreži Društva, trebalo je jasno definisati i precizirati u tenderskoj dokumentaciji. Drugim riječima, za ovakve slučajeve nabavke najvažnije je osmisliti, pripremiti i u potpunosti definisati odgovarajuću tendersku dokumentaciju, bez isticanja marke i brenda, uz jasno preciziranje svih kvalifikacionih uslova i tehničkih zahtjeva i na taj način stvoriti prostor i omogućiti da se ponudi, odabere i dobije ono što se želi.

I za pojedine ugovore o nabavkama usluga tehničke podrške, održavanja i servisiranja postojeće opreme, njene dogradnje, proširenja i unapređenja (kao primjer navodimo ugovore sa dobavljačima: „MIBO komunikacije“ d.o.o. Sarajevo, „Unis telecom“ d.o.o. Mostar i „Energoinvest SUE“ d.d. Sarajevo), nismo se u potpunosti uvjerali da su ispunjeni uslovi nabavke iz tačke 3. istog člana Zakona.

U svim revidiranim slučajevima nismo se uvjerali kako je i na koji način ovlašteni podnosilac zahtjeva došao do saznanja da je predloženi kandidat jedini autorizovani i kvalifikovani partner traženih kompanija za pružanje usluga održavanja njihove opreme. Smatramo da je za ovakve slučajeve prioritarno istraživanje tržišta u širem okruženju i analiza iste ili slične kompatibilne opreme. U pojedinim slučajevima trebalo bi preispitati funkcionalnost i isplativost, pa čak i mogućnost njene zamjene. Smatramo da nije efikasno da se stalno, u kontinuitetu, iz godine u godinu, pozivajući se uvijek na isto, ugovori dodjeljuju samo jednom dobavljaču. Po svemu do sada utvrđenom, ko jednom dobije neki posao, po osnovu istoga ima osiguran posao i u narednom, dužem vremenskom periodu.

Stoga je po našem mišljenju neophodno redovno i u kontinuitetu analizirati tržište i preispitivati eventualnu mogućnost iznalaženja drugih rješenja, alternativnih ponuda ili zamjene cjelokupne, neke bolje kompatibilne opreme.

Pored toga, smatramo da Društvo još uvijek nedovoljno koristi sve svoje potencijale i unutrašnje rezerve, obzirom da raspolaže sa dosta velikim brojem stručnih i visokoobrazovanih kadrova, za čije se školovanje, stručno usavršavanje i osposobljavanje, shodno donesenim aktima, izdvajaju značajna sredstva. Kao primjer navodimo pasivnost i nedovoljni angažman u aktuelnoj fiskalizaciji.

Umjesto da su iskoristili sve svoje komparativne prednosti i angažovanjem vlastitih stručnih kadrova aktivno se uključili i postali jedan od ovlaštenih distributera i servisera fiskalnih sistema, a samim tim i povećali svoje prihode, u narednom periodu će, po osnovu obaveznog uvođenja fiskalnih kasa za vlastite potrebe i njihovog kontinuiranog održavanja kupovati „tuđu pamet“, izdvajati znatna sredstva i plaćati usluge drugim pravnim licima.

Rezimirajući naprijed navedeno, a imajući u vidu, s jedne strane, važeće zakonske propise o javnim nabavkama, a s druge strane, uvažavajući sve zahtjeve Društva i cijeneći njegove potrebe, a sve u cilju osiguranja što efikasnijeg načina korištenja sredstava i osiguranja pravične i aktivne konkurencije među potencijalnim dobavljačima, uz ostvarivanje jednakog tretmana, nediskriminacije i transparentnosti, smatramo da Društvo za nabavku terminalne opreme treba da provodi otvorene međunarodne postupke, obzirom da su pregovarački postupci bez objave obavještenja o nabavci najmanje konkurentni i transparentni i da ih treba koristiti samo u izuzetno rijetkim slučajevima.

Ovo se posebno odnosi na Generalnu direkciju, u okviru koje su zaključeni ugovori u vrijednosti od 167.176.804 KM. Najveći dio ugovora u vrijednosti od 126.811.101 KM ili 75,86 % zaključen je putem pregovaračkog postupka bez objave obavještenja. Od ukupno zaključenih ugovora putem pregovaračkog postupka bez objave obavještenja na Generalnu direkciju se odnosi 98,38 %.

Provođenjem postupaka javnih nabavki u kojima u značajnom dijelu preovladavaju pregovarački postupci bez objave obavještenja, nije osiguran najefikasniji način korištenja sredstava, pravična i aktivna konkurencija među potencijalnim dobavljačima, nediskriminacija i transparentnost, što su osnovni principi i svrha Zakona o javnim nabavkama BiH i njegovih provedbenih akata.

Preporuka:

Radi osiguranja najefikasnijeg načina korištenja sredstava, pravične i aktivne konkurencije i transparentnosti, u svim slučajevima nabavki dosljedno i u potpunosti postupati u skladu sa procedurama propisanim Zakonom o javnim nabavkama BiH i njegovim provedbenim aktima i na taj način poštivati i član 34. Zakona o javnim preduzećima u Federaciji BiH.

5. KOMENTAR

Uprava Društva je u ostavljenom roku dostavila Komentar na Nacrt Izvještaja o reviziji finansijskih izvještaja, broj: 05.3-4.4-13077/11-1, od 05.07.2011. godine, uz koji je priložena i dodatna dokumentacija. U Komentaru su date primjedbe i dodatna pojašnjenja za određene konstatacije u nalazu i izraženom mišljenju.

Prihvatili smo dokumentaciono opravdane dokaze i sve što je imalo realnu osnovu za korekciju uključili u konačan Izvještaj. Za veći dio navoda i konstatacija nisu nam prezentirani valjani razlozi i argumenti, niti su dostavljeni dokumentaciono opravdani dokazi, radi čega su konstatacije date u nalazu i kvalifikacije u mišljenju ostali isti.

U vezi navoda u Komentaru na poglavlje „Planiranje i izvještavanje“, naglašavamo da je naša preporuka data samo u smislu unaprijeđenja poslovanja i radi potpunog iskorištavanja raspoloživih kapaciteta, o čemu se i Uprava složila, navodeći da kroz svoj rad unaprijeđuje metode poslovanja kojima je osnovni cilj ostvarivanje što većih prihoda i dobiti, naglašavajući da je tokom 2010. godine ostvarena stopa profitabilnosti od 25,6 %, što je za ovu vrstu djelatnosti izuzetan uspjeh i među najvećim je u regionu.

Navode u Komentaru vezane za poglavlje „Stalna sredstva“, a koje se odnose na realizaciju investicija, također ne možemo prihvatiti, niti se složiti sa istima, jer se radi o podacima uzetim iz dokumentacije Društva. Obzirom da je Uprava usvojila procedure vezane za proces investiranja, kolaudacije i knjigovodstvenog evidentiranja smatramo da se iste u potpunosti trebaju poštovati.

Primjedbe date na navode u nalazu za poglavlje „Zalihe“ i kvalifikacije po tom osnovu u mišljenju, samo djelimično možemo prihvatiti. Evidentan je napredak i poboljšanje u odnosu na prethodnu godinu, što je naglašeno i u Izvještaju, obzirom da smo se uvjerali da su od strane Uprave poduzete aktivnosti u cilju vrednovanja zaliha prema zahtjevima MRS 2 - Zalihe i vlastitih akata. Međutim, obzirom da započete aktivnosti nisu okončane do datuma bilansa, nije bilo ni osnova da iste u cjelosti prihvatimo i da ih ugradimo u konačan Izvještaj.

I u vezi primjedbi datih za poglavlje „Rashodi“, smatramo da su neosnovane. Za razliku od ostalih kontrolnih organa, predmet naše revizije je revizija finansijskih izvještaja, ali i usklađenosti poslovanja sa zakonskim i drugim propisima. Stoga mi i dalje ostajemo pri datim konstatacijama. Obzirom da su prilikom isplate predmetnih naknada obračunate i uplaćene sve pripadajuće obaveze, nije ni za očekivat da će nadležni kontrolni organi isto tretirati kao nepravilnost.

U vezi primjedbi i konstatacija vezanih za poglavlje „Javne nabavke“, još jednom skrećemo pažnju i ukazujemo da su u Izvještaju data detaljna obrazloženja u vezi provedenih postupaka, uključujući broj i vrijednost zaključenih ugovora, kao i konstatovane nepravilnosti.

U tom dijelu odvojeno smo naveli ukupan broj i vrijednost zaključenih ugovora o javnim nabavkama po postupcima. U iste ugovore nismo uključili ugovore o oročavanju novčanih sredstava, za koje je proveden otvoreni postupak, kao i ugovore za koje nije obavezna primjena propisa o javnim nabavkama. Iste smo naveli odvojeno. Stoga se i ne možemo složiti sa primjedbama po kojima u vrijednost ukupno zaključenih ugovora treba uključiti i zajedno posmatrati i ugovore o oročavanju sredstava zaključene sa poslovnim bankama. Uključivanjem istih u ugovore o javnim nabavkama putem kojih se troše novčana sredstva, po nama, nije uporedivo, obzirom da kod korisnika finansijskih izvještaja može stvoriti zabunu i uputiti na pogrešan zaključak.

**Rukovodilac Sektora
za finansijsku reviziju**

Mirsada Janjoš, dipl.oec.

Voda tima

Sead Čorbo, viši revizor za fin.reviziju, dipl.oec.

Član tima

Fuad Velić, viši revizor za fin.reviziju, dipl.oec.